

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Siirtolaisuusinstituutti
Migrationsinstitutet
Institute of Migration

Immigrants, Police and Social Work

Maahanmuuttajat, poliisi ja sosiaalityö – hyviä käytäntöjä Suomessa

Riikka Susi ja Elli Heikkilä

Web Reports 67

Siirtolaisuusinstituutti

2011

Riikka Susi ja Elli Heikkilä

**Maahanmuuttajat, poliisi ja sosiaalityö –
hyviä käytäntöjä Suomessa**

Web Reports 67

Siirtolaisuusinstituutti 2011

<http://www.siirtolaisuusinstituutti.fi>

Maahanmuuttajat, poliisi ja sosiaalityö – hyviä käytäntöjä Suomessa

Poliisi ja sosiaaliviranomainen ovat keskeisiä viranomaistahoja, jotka kohtaavat työssään maahanmuuttajia. Paljon työtä tehdään vielä erikseen, vaikka kosketuspinnat yhtyvät monikulttuurisessa yhteisössä eri viranomaisten välillä. Myös ammattitaitovaatimukset kasvavat koko ajan yhteiskunnan muuttuessa. Asiakkaissa on yhä enemmän muita kieliä äidinkielenään puhuvia ja toisenlaisista kulttuureista tulleita henkilöitä. Lisäksi maahanmuuttaja on usein suomalaista palvelujärjestelmää tuntematon asiakas. Nämä seikat synnyttävät kehittämistarpeita, jotta viranomaiset ja myös kolmannen sektorin toimijat pystyvät entistä paremmin palvelemaan eri taustan omaavia asiakkaita.

Turun poliisin työtä maahanmuuttajien parissa koskevassa analyysissä (Heikkilä et al. 2008) tuli esille, että poliisin puoleen käännetään usein sosiaaliviranomaiselle kuuluvissa asioissa. Sidosryhmäyhteistyössä tiedon kulku ja välittäminen puolin ja toisin koettiin tärkeäksi. Tutkimuksessa haastatellut poliisit uskoivat, että perehdyttäminen sosiaalityön asioihin voisi auttaa poliisia neuvomaan asiakkaitaan eteenpäin, jotta jälkihoito ja avun saanti varmistettaisiin myös sellaisissa tilanteissa, jotka eivät varsinaisesti kuulu poliisin tehtäviin. Lisääntyvä maahanmuutto aiheuttaa siten uusia osaamisvaatimuksia eri viranomaisammattikunnille ja kolmannelle sektorille.

Tilastotietoa Suomen maahanmuuttajista ja kolmansista maista tulleista

Suomessa on vielä vähän maahanmuuttajia verrattuna muihin Euroopan maihin. Ulkomailla syntyneiden määrä oli vuoden 2009 lopussa 233 183 henkeä, mikä vastaa 4,4 % Suomen väestöstä (Taulukko 1). Euroopan unionin ulkopuolella eli niin sanotuissa kolmansissa maissa syntyneiden osuus ulkomailla syntyneistä on noussut vuoden 1990 48 prosentista runsaaseen 65 prosenttiin vuonna 2009. Ulkomaan kansalaisia Suomessa oli vuoden 2009 lopussa 155 705 henkilöä ja heistä kaksi kolmasosaa oli kolmansien maiden kansalaisia (99 599 henkeä).

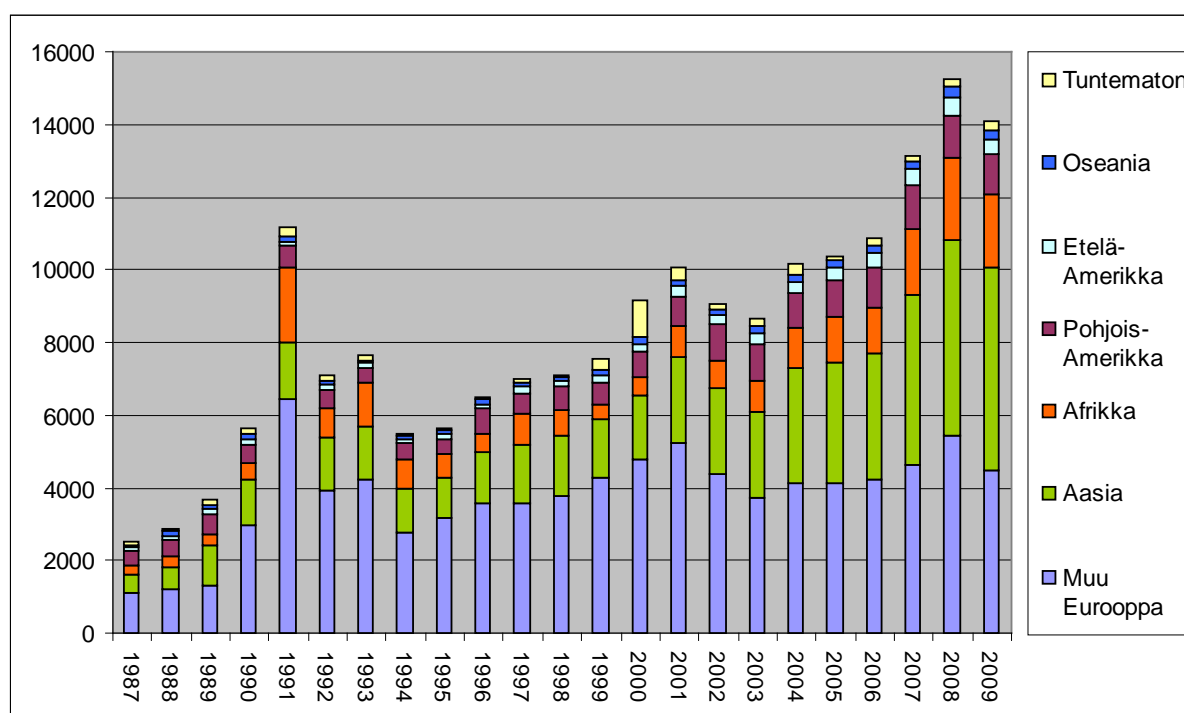
Ulkomailla syntyneistä selvästi suurin osa on syntynyt entisen Neuvostoliiton alueella sekä Venäjällä, yhteensä 54 646 henkilöä, mikä oli kaikista ulkomailla syntyneistä 23 % ja kolmansissa maissa syntyneistä 36 % vuonna 2009. Toiseksi eniten oli Ruotsissa syntyneitä, 30 966 (13 % ulkomailla syntyneistä) ja kolmanneksi eniten Virossa syntyneitä, 21 761 (9 %). Tämän jälkeen seuraavaksi suurimmat ryhmät edustivat jälleen kolmansia maita. Somaliassa (7 110), Kiinassa (6 591), Irakissa (6 180) ja Thaimaassa (6 108) syntyneitä oli kaikkia pari prosenttia ulkomailla syntyneistä.

Taulukko 1. Ulkomailla syntyneet Suomessa 1990–2009 (Aineisto: Tilastokeskus)

Syntymävaltio	1990	1995	2000	2005	2009
Syntymävaltio yhteensä	4 998 478	5 116 826	5 181 115	5 255 580	5 351 427
Suomi	4 933 556	5 010 523	5 044 912	5 078 968	5 118 244
Ulkomaat	64 922	106 303	136 203	176 612	233 183
Ulkomaat, % väestöstä	1,30	2,08	2,63	3,36	4,4
Eurooppa	45 578	75 567	96 413	120 376	152 316
Muut EU (27) maat	33 507	44 074	51 399	62 586	80 701
Muu Eurooppa	12 071	31 493	45 014	57 790	71 615
Afrikka	1 946	7 298	9 521	13 660	20 432
Pohjois-Amerikka	3 303	3 733	4 084	4 562	5 352
Etelä-Amerikka	916	1 499	2 076	3 229	4 497
Aasia	5 555	11 900	18 600	29 496	44 768
Oseania	467	560	754	889	1 116
Tuntematon	7 157	5 746	4 755	4 400	4 702
3. maat	31 415	62 229	84 804	114 026	152 482
3. maat, % ulkomailla syntyneistä	48,4	58,5	62,3	64,6	65,4
3. maat, % koko väestöstä	0,6	1,2	1,6	2,2	2,8

Uudellamaalla asui ylivoimaisesti eniten kolmansissa maissa syntyneitä eli 74 553 henkeä vuonna 2009. Tämä on noin puolet (49 %) koko maan osuudesta. Uudellamaalla sijaitsee Suomen pääkaupunki Helsinki. Toiseksi eniten kolmansissa maissa syntyneitä oli Etelä-Suomen maakunnissa Varsinais-Suomessa (13 894 henkeä), missä sijaitsee aluekeskus Turku, ja Pirkanmaalla (10 794), jonka aluekeskuksena on Tampere. Tämä väestöryhmä on siten paljolti keskittynyt Suomen eteläosiin. Vähiten kolmansissa maissa syntyneitä oli Ahvenanmaalla (843 henkeä), Keski-Pohjanmaalla (966) ja Kainuussa (1 460). Kainuun kohdalla entisessä Neuvostoliitossa ja Venäjällä syntyneiden osuus oli peräti 53 % kolmansissa maissa syntyneistä. Tätä selittää osaltaan se, että Kainuu sijaitsee Suomen itärajalla.

Muuttovirrat kolmansista maista Suomeen ovat pitkällä aikavälillä kasvaneet: kun vuonna 1987 muuttajia oli 2 522 henkeä, vuonna 2009 luku oli jo 14 064 henkeä (Kuva 1). Vuonna 2008 muuttajien määrä oli tätäkin suurempi (15 224 henkeä), mutta talouden taantuma on yleisesti ottaen hidastanut muuttamista ja sama näkyy myös Suomessa. Muuttajat ovat lähtöisin etupäässä muualta Euroopasta. Viime vuosina kuitenkin Aasiasta muuttavien määrä on noussut. Muuttoliikkeessä voidaan havaita piikki vuonna 1991, jolloin inkerinsuomalaiset saivat paluumuuttajastatuksen muuttaessaan Suomeen. Tuolloin muulta Euroopasta tulleiden osuus koko kolmansien maiden muuttovirrasta oli peräti 58 %. Muun Euroopan muuttovirrasta entisessä Neuvostoliitossa syntyneitä oli 86 % eli 5 515 henkeä. Samaan aikaan alkoi huomattavampi muutto Afrikasta, etenkin Somaliasta, mistä saapui 1 339 muuttajaa vuonna 1991. Kaiken kaikkiaan Suomi houkuttelee muuttajia eri puolilta maailmaa ja määrät kolmansia maita koskien vaihtelevat yksittäisistä muuttajista tuhansiin vuoden 2009 maakohtaisessa tarkastelussa.

Kuva 1. Maahanmuutto EU:n ulkopuolisilta alueilta Suomeen 1987–2009
(Aineisto: Tilastokeskus)

Tarkasteltaessa kolmansissa maissa syntyneiden ikärakennetta viiden suurimman maahanmuuttajaryhmän osalta vuonna 2009 voidaan todeta, että entisessä Neuvostoliitossa ja Venäjällä syntyneistä valtaosa (83 %) on työikäisiä 15–64-vuotiaita ja 65-vuotiaita ja sitä vanhempia on noin joka kymmenes. Seuraavaksi suurimpana ryhmänä ovat Somaliassa syntyneet ja

heillä työikäisten osuus on 86 % ja lapsia on noin joka kymmenes. Kiinassa syntyneistä työikäisiä on 85 % ja lasten osuus on myös huomattava (14 %). Irakissa syntyneistä työikäisiä on vertailumaista eniten eli noin 90 %. Thaimaassa syntyneistä, mikä on viidenneksi suurin maaryhmä, työikäisten osuus on 77 % ja lasten osuus on lähes neljännes. Kolmansista maista muuttaneet ryhmät ovat siten väestörakenteeltaan vaihtelevia ja maakohtaisia eroja ilmenee. Väestörakenne ratkaisee myös sen, millaisia palveluita kukin ryhmä tarvitsee. Suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymistä ja työvoiman tulevaa tarvetta ajatellen kolmansista maista muuttavissa on potentiaalia. Suurin osa heistä on työikäisiä ja heidän joukossaan on myös lapsia, jotka ovat niin ikään tulevaisuuden työvoimaa pidemmällä aikavälillä.

Hyvien käytäntöjen valintaan vaikuttaneet tekijät

Maahanmuuttajien kotouttamiseen tähtäviä hyviä yhteistyökäytäntöjä poliisin ja sosiaaliviranomaisen välillä lähdettiin etsimään erilaisilta elämänalueilta. Tarkasteltavat aihepiirit valittiin ajankohtaisten teemojen parista ja valinnassa hyödynnettiin projektin Suomen työryhmässä mukana olevien henkilöiden sekä hankkeen ohjausryhmän tietämystä. Näiden aihepiirien puitteissa toteutettiin 19 haastattelua, joissa oli läsnä yhteensä 23 poliisia, sosiaalityöntekijää ja muuta toimijaa.

Hyviä käytäntöjä päätettiin etsiä ajankohtaisten teemojen, kuten yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotouttamistyön sekä maahanmuuttajanaishille kohdistetun väkivaltaa ehkäisevän työn parista. Yksintulleet alaikäiset ovat haavoittuva kotoutujien ryhmä, sillä heillä ei ole perhettä tukenaan uudessa kotimaassa. Osa Turkuun saapuneista nuorista muuttaa Raisioon, jossa heidän tukenaan arjessa toimivat Erityishuoltojärjestöjen liitto ry:n (EHJÄ ry) ohjaajat. Kaupungin sosiaalityöntekijä tekee tiivistä yhteistyötä EHJÄ ry:n kanssa, mutta poliisin rooli on vähäinen. Toinen erityinen ryhmä ovat maahanmuuttajanaiset, joihin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan toimii Monika-Naiset liitto ry yhdessä viranomaisten, kuten poliisin ja sosiaalityön, kanssa. Liitto tarjoaa monenlaisia palveluja väkivallan ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Myös aluetyötä asuinalueilla, joilla maahanmuuttajien osuus väestöstä on suuri, haluttiin tarkastella. Tarkastelun kohteeksi valittiin Turun Varissuo, jonka asukkaista 33 % on maahanmuuttajia sekä Tampereen Hervanta, missä on pitkään ollut lähipoliisitoimintaa.

Muita hyviä käytäntöjä viranomaisten yhteistyössä lähdettiin etsimään maantieteellisesti erilaisilta alueilta, harvaan asutun Kainuun keskuksesta Kajaanista ja pääkaupungista Helsingis-

tä. Näissä kaupungeissa tehdyt haastattelut tarjosivat paljon tietoa. Maahanmuuttajien omakielisen neuvonnan tärkeys ja sen helppo saavutettavuus tuotiin esille lukuisissa haastatteluisissa. Maahamme jo kotoutuneita maahanmuuttajia työllistävä ja useilla eri kielillä palveleva infotoiminta on yksi esittelyyn valituista hyvistä käytännöistä. Neuvonnan ohella tarkastellaan palveluohjausta, joka on asiakaskohtaisesti räätälöidympi neuvontamuoto. Useimmat edellä mainitut hyvät käytännöt toimivat pitkälti kansalaisjärjestöjen mahdollistamana. Järjestöillä on omaan intressiinsä liittyvää erityisosaamista, jota poliisi ja sosiaaliviranomainen voivat hyödyntää toteuttaessaan lakisääteistä kotouttamistyötä. Hyvänä käytäntönä voidaan pitää täten yleisesti kolmannen sektorin kotoutumista edistävää toimintaa ja sen potentiaalia toimia viranomaistyötä täydentävänä kotouttamisen välineenä.

Hyvä käytäntö 1: Maahanmuuttajien neuvonta ja palveluohjaus

Suomessa oli vuoden 2009 lopulla 233 183 ulkomailta syntyneitä henkilöä, joista 155 705 oli toisen maan kansalaisia. Maahanmuuttajista vain pieni osa on turvapaikanhakijoita: vuonna 2009 Suomesta turvapaikkaa haki noin 6 000 henkilöä. (Maahanmuuttovirasto 2010; Tilastokeskus 2010) Oleskelulupaa odottavat turvapaikanhakijat saavat kaikki peruspalvelut, kuten sosiaali- ja terveystalvet, vastaanottokeskuksessa. Oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneet pakolaiset ovat ensimmäisten kolmen vuoden ajan asuinkuntansa maahanmuuttajapalveluiden asiakkaita. Virallisen kotoutumisajan jälkeen he siirtyvät oman asuinalueensa peruspalvelujen piiriin. Valtaosa maahanmuuttajaväestöstä on kuitenkin tullut Suomeen erityisesti perhesiteiden, kuten avioliiton, sekä työn tai opiskelun takia. He ovat tullessaan automaattisesti asuinalueensa peruspalvelujen asiakkaita. Työ- ja elinkeinotoimiston sekä kunnan palveluista huolimatta kotoutuminen on kuitenkin paljolti henkilön oman sekä esimerkiksi suomalaisen puolison aktiivisuuden varassa. Tämän virallisten kotoutumispalvelujen ulkopuolella olevan ryhmän tarpeet on huomattu ja viimeisten kymmenen–viidentoista vuoden aikana etenkin isompiin kaupunkeihin on perustettu neuvontapisteitä, joissa maahanmuuttaja-asiakas saa tietoa omalla kielellään. Maahanmuuttajissa on myös henkilöitä, joiden kotoutuminen on hankaloitunut useiden eri tekijöiden, kuten rahavaikeuksien ja luottotietojen menettämisen, koulutuksen keskeytymisen tai perheongelmien, takia. Kun ongelmat kehittyvät monisyisiksi, apua voi saada henkilökohtaiselta palveluohjaajalta. (Jokisaari 2006; Haastattelut 1 & 2, 2010)

Maahanmuuttajille suunnattu neuvonta

Monilla paikkakunnilla maahanmuuttajien kysymyksiin nykyään vastaavat maahanmuuttajien neuvontapisteiden neuvojat, jotka ovat useimmiten Suomeen aikoinaan muuttaneita ja kotoutuneita henkilöitä. Heidän vahvuksiensa nevojina ovat kielitaito ja edustamansa kulttuurin ymmärrys. Neuvontapisteet toimivat paikkakunnittain hieman eri nimellä ja erilaisten projektien tai eri viranomaisen alaisuudessa. Neuvonta on hieman kevyempi palvelumuoto kuin palveluohjaus, jossa syntyy pitkäaikaisiakin palvelusuhteita ja ohjaaja jalkautuu asiakkaan kanssa käyttämään erilaisia palveluita. Neuvonta- ja palveluohjaustyö myös täydentävät toisiaan. Neuvontapisteiden työntekijöiden ajan tai ammattitaidon puuttuessa he voivat kehottaa asiakasta kääntymään palveluohjaajien puoleen. Palveluohjaajilla on resursseja perehtyä monimutkaisempiinkin ongelmiin. (Haastattelut 2, 3 & 4, 2010)

Helsingissä yhdeksi kaupungin parhaista kotouttavista toiminnoista vuonna 2008 valittu Maahanmuuttajien neuvontapiste Itäkeskuksessa aloitti Euroopan sosiaalirahaston rahoittamana AVAIN -projektina vuonna 2000. Ensimmäisten toimintavuosiensa aikana pisteessä kerättiin tietoa, keitä asiakkaat ovat, mistä he tulevat ja mitä kysyvät. Näin saatiin todisteita siitä, että tämänkaltaiselle palvelulle on olemassa suuri tarve. Neuvontapiste muuttui kaupungin pysyväksi toiminnoksi vuonna 2004 ja toimi helmikuun 2010 loppuun asti sosiaaliviraston alaisuudessa, kunnes siirtyi henkilöstökeskuksen piiriin. Organisaatiomuutoksen ohella neuvontapiste tulee mahdollisesti jo vuonna 2010 muuttamaan Itäkeskuksesta keskustaan, jossa sen on ajateltu palvelevan paremmin laajempaa asiakaskuntaa, kuten opiskelijoita ja koulutettuja maahanmuuttajia. Neuvontapisteessä helsinkiläinen asiakas voi kysyä mitä tahansa ja maahanmuuttajataustainen työntekijä, mahdollisuuksien mukaan omakielinen neuvoja, pyrkii löytämään vastauksen asiakkaan tarpeisiin. Tarvittaessa paikalle kutsutaan tulkki. Asiakkaiden kysymykset koskevat muun muassa oleskelulupaa, sosiaaliturvaa, työtä, asumista ja koulutusta. Eniten asiakkaissa on venäjänkielisiä, jotka ovat useimmiten naisia. Sen sijaan arabiankielisistä maista asiakkaina ovat useammin miehet. (Helsingin kaupunki 2009; Haastattelut 3 & 5, 2010)

Neuvojat ovat saaneet koulutuksen yhteiskunnan eri osa-alueista ja viranomaisten tehtävistä. Neuvontapiste on solminut yhteispalvelusopimuksen Maahanmuuttoviraston ja Maistraatin kanssa. Neuvojien käytössä ovat myös KELA:n rekisterit, mutta yhteistyösopimusta ei ole solmittu. Neuvoja voi auttaa asiakasta esimerkiksi täyttämään lomakkeita, mutta päätöksiä neuvontapisteessä ei viranomaisten puolesta tehdä, eikä käsitellä rahaa. Myöskään poliisin kanssa ei ole yhteispalvelusopimusta, mutta yhteistyö on silti tiivistä, sillä Itäkeskuksen poliisilaitos sijaitsee

neuvontapisteen vieressä. Neuvojat ohjaavat asiakkaitaan esimerkiksi perheväkivaltajutuissa tekemään rikosilmoituksen poliisille ja kääntymään tarvittaessa poliisiaseman sosiaalityöntekijän puoleen. Lastensuojeluasioissa neuvojat tekevät aina ilmoituksen lastensuojeluviranomaiselle. Joskus poliisi pyytää neuvojilta apua tulkkauksessa, mikäli tulkkia ei saada paikalle riittävän nopeasti. Neuvontapisteen johtaja kehuukin poliisilaitoksen päällikköä innovatiiviseksi ja yhteistyömyönteiseksi persoonaksi ja yhteistyötä poliisin kanssa toimivaksi. Poliisi tarvittaessa kouluttaa neuvojia sekä ohjaa omia asiakkaitaan neuvontapisteeseen. Neuvontapisteen henkilökuntaan kuuluvista henkilöistä osa on myös kouluttanut poliiseja kulttuurikeskus Caisassa järjestetyissä kulttuurintuntemuskoulutuksissa. (Haastattelu 3, 2010)

Palveluohjaus

Eri toimijoiden tarjoama palveluohjaus on työmenetelmä, joka 1990-luvulta lähtien on laajentunut koskemaan yhä useampia asiakasryhmiä, kuten maahanmuuttajia. Palveluohjaus on asiakaslähtöinen työtapana, jonka tavoitteena on asiakkaan itsenäisen elämän tukeminen ja itse ohjauksen tarpeen vähentäminen. Se on niin sanotusti yhden luokun palvelua, johon on koottu niin tukiasiat kuin tietous asiakkaan saavutettavissa olevista palveluista. Palveluohjaus on hyödyllisintä henkilölle, jolla on monimutkainen ja pitkäaikainen palvelutarve. Monella etenkin hyvin eri tavalla toimivasta yhteiskunnasta tulleella maahanmuuttajalla tilanne on usein tämä. Tilanteensa selvittämiseen asiakas tarvitsee tällöin henkilön, jolla on aikaa kuunnella ja perehtyä hyvin monisyisiin ongelmiin, joiden takia kotoutumisprosessi on hidastunut tai jäänyt kesken. Parhaassa tapauksessa palveluohjaus on ennaltaehkäisevää työtä eli asiakas löytää tai ohjataan palveluohjauksen piiriin, ennen kuin hänen ongelmansa kasaantuvat ja elämänhallinta vaikeutuu. (Hänninen 2007; Haastattelu 2, 2010)

Turussa on käynnissä vuosina 2008–2011 Maahanmuuttajien palveluohjaushanke, PALO, jonka yleisenä tavoitteena on maahanmuuttajien kotoutumisen nopeutuminen. Yleisesti on havaittu, että maahanmuuton alkuvaiheessa annettu omakielinen palveluohjaus ja neuvonta nopeuttavat kotoutumista ja ehkäisevät syrjäytymistä. Turussa toimintansa aloitti joulukuussa 2009 maahanmuuttajien neuvontapiste Infotori, jossa neuvontaa on tarjolla 14 kielellä (Kuva 2). PALO -hankkeen muut osiot ovat Testori, oppimisvalmiuksien ja kielitaidon kartoitus- ja ohjauskeskus, sekä Ohjuri, kotoutumis- ja palveluohjaus (Turun kaupunki 2010a). Testorin toiminta tähtää maahanmuuttajalle sopivan suomen kielen opiskelupaikan löytymiseen (Turun kaupunki 2010b). Ohjuri -palvelussa sosiaalityöntekijä ja työvoimaneuvoja yhdessä asiakkaan

kanssa pyrkivät löytämään ratkaisuja kotoutumisen, lähinnä työllistymisen, nopeuttamiseksi (Turun kaupunki 2010c).

Kuva 2. Turun Infotorin vastaava neuvoja Alas Ali (kuvassa kesk.) avustaa yhdessä Esmaelzade Mahden (vas.) kanssa asiakkaana olevaa Vahid Hosseinia (Kuva: Terhi Hytönen).

PALO -hankkeen Ohjuri -palvelun rinnalla Turussa toimii Turun NMKY:n sosiaalitoiminnan alla MAHKU -projekti (Maahanmuuttajien henkilökohtainen palveluohjaus, 2008–2010). MAHKU tarjoaa maahanmuuttajille maksutonta henkilökohtaista, yksilöllistä palveluohjausta. Neuvojat kehittävät projektin aikana henkilökohtaisen palveluohjauksen mallia muuta turkulaista maahanmuuttajatyötä tukevaksi toiminnaksi. Henkilökohtainen palveluohjaus on NMKY:n sosiaalitoiminnan työmuoto, jossa asiakasta ohjataan suunnitelmallisesti kohti tasapainoisempaa ja itsenäisempää arjessa selviytymistä. Palveluohjausta on aiemmin ollut tarjolla nuorille. MAHKU -projektin kohderyhmänä ovat työikäiset maahanmuuttajat, joiden virallinen kotoutumisaika on päättynyt. MAHKU:ssa ohjaajia on kaksi ja he palvelevat suomen kielellä. (Turun NMKY 2010a ja 2010b) Vaikka kotoutumisen alkuvaiheessa omakielistä ohjausta pidetään tärkeänä, MAHKU:n kohderyhmän vuoksi asiakkaita rohkaistaan käyttämään suomen kieltä sen harjoittamiseksi ja ylläpitämiseksi. Ohjaajat toimivat ikään kuin asiakkaidensa suomenkielisinä avustajina. Alun perin ajateltiin, että suurin osa asiakkaista tulee

MAHKU:n piiriin sosiaalitoimen lähettämänä. Projektin edetessä on kuitenkin osoittautunut, että asiakkaat tulevat paljolti kuulopuheiden tai ystävän hyvien kokemusten perusteella sekä työ- ja elinkeinotoimiston virkailijoiden ja kirkon diakonien lähettämänä. Asiakkaiden keskimääräinen maassaoloaika on kahdeksan vuotta ja heistä suurin osa on Irakin ja Iranin kurdeja sekä afgaaneja. (Haastattelu 2, 2010)

MAHKU on matalan kynnyksen palvelua, johon kuka tahansa voi ottaa yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse. Palveluohjaus toimii ajanvarausperiaatteella. Osa asiakkaista työllistää ohjaajan pitkäksi aikaa, kun apua hakiessaan asiakkaan ongelmavyöhyt alkaa purkautua. Yhdellä henkilöllä ja mahdollisesti hänen perheellään saattaa olla vaikeuksia asumisessa ja uuden asunnon hankinnassa, työllistymisessä ja taloudellisessa tilanteessa, maksuhäiriöitä, rikossyytteitä, mielenterveysongelmia ja niin edelleen. Ongelmien laajan kirjon takia MAHKU toimii tiiviissä yhteistyössä viranomaisten, kuten poliisin ja muiden toimijoiden, kuten maahanmuuttajajärjestöjen ja diakonien kanssa. Esimerkiksi lupahallintoviranomaisiin ohjaajat ovat paljon yhteydessä ja auttavat asiakasta täyttämään muun muassa erilaisia lomakkeita ja hakemuksia, kuten perheenyhdistämishakemuksia. He myös avustavat kuluttajariita-asioissa, valituksissa ja niin edelleen. Asiakkaan niin toivoessa ohjausta ja tukea voidaan antaa myös toimiston ulkopuolella. Tavallista on, että ohjaaja on mukana esimerkiksi sairaalakäynnillä asiakkaan tarvitessa henkistä, niin kutsuttua psykososiaalista tukea. Virastokäyntien jälkeen ohjaajat usein selittävät keskustelun sisällön asiakkaalle uudelleen, koska monien alojen ammattikieli on maahanmuuttajalle vaikeasti ymmärrettävää. Ohjaajien sanoin he toimivat eräänlaisina yhteiskuntatulkkeina. (Haastattelu 2, 2010)

Neuvonta ja palveluohjaus kotoutumisen edistäjinä

Maahanmuuttajista suuri osa on maahan perhesiteiden, opiskelun tai työn kautta tulleita. Hel-singissä neuvontapiste palvelee niin korkeasti koulutettuja työperäisiä muuttajia kuin puutteellisen luku- ja kirjoitustaidon omaavia pakolaistaustaisia henkilöitäkin. Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden joukossa on henkilöitä, jotka ovat jo läpikäyneet virallisen kotoutumisajan, mutta eivät ole kotoutuneet voidakseen toimia yhteiskunnan täysipainoisina jäseninä. Elämänhallintaa vaikeuttavat tällöin esimerkiksi puutteellinen suomen tai ruotsin kielen taito ja tästä johtuen tietämättömyys ja ymmärtämättömyys yhteiskunnan toimintoja kohtaan. Tällaiset henkilöt saavat parhaan avun palveluohjaajilta, jotka voivat sitoutua yhden henkilön tai perheen auttamiseen useiksi kuukausiksi ja paneutua hyvin monisyisiin ongelmiin. Palveluohjauksen työmuotona on voimaannuttava ote eli asiakasta rohkaistaan käyt-

tämään niitä voimavaroja, joita hänellä on. Neuvonta ja etenkin palveluohjaus pyrkivät siihen, että asiakas ymmärtäisi yhteiskunnan perusrakenteita, kuten suomalaista asiointikulttuuria ja esimerkiksi kirjallisten viestimien ja sopimusten merkitystä.

Maahanmuuttajien neuvonta ja palveluohjaus toimivat eri paikkakunnilla pitkälti projekteina tai niiden osina. Monet projektit ovat Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamia, kuten MAHKU -projekti. Hyväksi käytännöksi havaittu, suosittu ja tuloksellinen MAHKU kuitenkin loppuu vuoden 2010 lopussa ja Turun kaupungin PALO -hanke Infotoreineen 2011. Etenkin suurissa kaupungeissa, joissa maahanmuuttajia on paljon ja tiedon tarve tämän ryhmän keskuudessa suuri, neuvonnan ja palveluohjauksen tulisi olla vakiintunutta toimintaa. Suurissa kaupungeissa neuvontapisteitä olisi keskustan lisäksi hyvä olla myös alueilla, joilla asuu paljon maahanmuuttajia. Vaikuttaa siltä, että palveluohjaus- ja neuvontahankkeiden päätyttyä verkostot ja kontaktit usein häviävät toimijoiden siirtyessä uusiin tehtäviin. Hankkeissa syntyneitä verkostoja ja viranomaiskontakteja sekä tietoutta asiakkaiden tarpeista, ongelmista ja toiveista tulisi hyödyntää vähintäänkin sillä paikkakunnalla, jossa hanke on toiminut. Maamme historia laajemman maahanmuuton suhteen on niin lyhyt, että nyt esiin tulevat kotoutujien tarpeet ja kompastuskivet tulisi huomioida entistä paremmin. Neuvojat ja palveluohjaajat ovat tässä suhteessa ensisijaisen tärkeitä tiedon lähteitä.

Hyvä käytäntö 2: EHJÄ ry – tukea yksin Suomeen tulleille nuorille

Turvapaikanhakijoiden määrä on noussut voimakkaasti kahden viime vuoden aikana. Vuonna 2008 turvapaikkaa haki Suomesta yli 4 000 ja vuonna 2009 lähes 6 000 henkilöä. Myös yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä nousi vuoden 2007 vajaasta sadasta henkilöstä vuonna 2008 yli 700 hakijaan. Myönteisiä turvapaikkapäätöksiä alaikäisille vuonna 2008 myönnettiin 157. Vuonna 2009 yksin turvapaikkaa haki noin 550 alaikäistä ja myönteisen päätöksen sai 247 lasta. Vuoden 2010 alkupuolella tulijamäärä on laskenut. Koska hakemusten käsittelyajat ovat pitkiä, päätöksen saaneiden määrää tietyssä vuonna ei voida suoraan verrata turvapaikanhakijoiden määrään. (Maahanmuuttovirasto 2010)

Yksin maahan saapuva alaikäinen turvapaikanhakija on tyypillisimmin 15–17-vuotias poika ja useimmiten lähtömaa on Irak, Somalia, Afganistan tai Iran. Viime vuosina alaikäishakijoista noin 80 % on ollut poikia. Turvapaikanhaun perusteena alaikäisillä on muun muassa koti-

maan huono turvallisuustilanne, vaara joutua vainotuksi uskonnolliseen vähemmistöön kuuluminen takia, perheenjäsenen poliittinen aktiivisuus sekä tyttöjen kohdalla kunniaan liittyvän väkivallan uhka. Turvapaikan haun perusteet ovat alaikäisillä harvoin yksilöllisiä. Useimpien alaikäinen saa oleskeluluvan, sillä on ajateltava lapsen etua, eikä ole sopivaa lähettää häntä takaisin sekasortoiseen kotimaahan tai käännäyttää Dublin-sopimuksen puitteissa toiseen EU-maahan. (European Migration Network 2009, 6; Haastattelu 6, 2010)

Maahan tultuaan alaikäinen turvapaikanhakija ilmoittautuu lähimmällä poliisiasemalla. Tämän jälkeen hakija majoitetaan vastaanottokeskuksen ryhmäkotiin. Vastaanottokeskus tekee käräjäoikeudelle hakemuksen edustajan määräämisestä alaikäiselle hakijalle. Edustaja valvoo lapsen edun toteutumista ja on mukana turvapaikkatutkinnassa. Poliisin tai rajaviranomaisen suorittamassa turvapaikkakuulustelussa selvitetään henkilöllisyys, matkareitti ja maahantulon ajankohta. Alaikäisiksi ilmoittautuneiden iän määrittäminen on tärkeä osa henkilöllisyyden selvittämistä. Myöhemmin hakija kutsutaan Helsinkiin Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuteluun, jonka jälkeen hän palaa ryhmäkotiin odottamaan oleskelulupapäätöstä. Yksintulleen alaikäisen turvapaikkahakemus käsitellään kiireellisenä käsittelyn tavoiteajan ollessa 120 vuorokautta. Silti esimerkiksi vuonna 2009 keskimääräinen käsittelyaika oli 192 ja vuoden 2010 tammi–toukokuussa 331 vuorokautta. (European Migration Network 2009, 20–22; Maahanmuuttovirasto 2010)

Ryhmäkodista kuntaan – Pansiosta Raisioon

Oleskeluluvan saaneelle alaikäiselle pyritään osoittamaan kuntapaikka mahdollisimman nopeasti, jotta nuori pääsisi aloittamaan elämänsä kuntalaisena ja ryhmäkodista vapautuisi paikka seuraaville tulijoille. Alaikäinen sijoitetaan yleensä perheryhmäkotiin, joita Suomessa on viisi. Näistä kolme sijaitsee ryhmäkotien yhteydessä, jolloin oleskeluluvan saanut alaikäinen voi jatkaa asumista tutussa ympäristössä. Aikuisuuden kynnyksellä oleva vähintään 16-vuotias nuori voi saada kuntapaikan kunnasta, joka tarjoaa yksintulleelle nuorelle asunnon ja tukea itsenäisessä asumisessa. (European Migration Network 2009, 22; Haastattelu 6, 2010)

Suomen Punaisen Ristin Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodissa Pansiossa on paikka 24 alaikäiselle 14–17-vuotiaalle turvapaikanhakijalle. Alle 14-vuotiaat Turkuun saapuvat lapset siirretään Kontiolahdelle, Oravaisiin tai Turun vastaanottokeskuksen alaisena toimivaan Pungalaitumen yksikköön. Aikuisten yksikön yhteydessä sijaitsevissa tukiasunnoissa on 14 paikkaa 17-vuotiaalle pojille. Turun ryhmäkoti on käytännössä koko ajan täynnä, koska Turun kautta tulijoita on paljon ja oleskeluluvan myöntämisen jälkeen kuntapaikan saaminen voi

kestää varsin pitkään. Ryhmäkodin johtavan pakolaissihteerin (Haastattelu 6, 2010) mukaan Turku toimii tavallaan transit-yksikkönä eli paikkojen ollessa täynnä asiakkaita lähetetään eteenpäin. Alaikäisen turvapaikanhakijan täyttäessä 18 vuotta hän siirtyy vastaanottokeskuksen aikuispuolelle odottamaan oleskelulupapäätöstä. Oleskeluluvan ja Turun kuntapaikan saanut alaikäinen muuttaa kahdeksanpaikkaiseen perheryhmäkotiin, joka toimii Turun ensi- ja turvakodin yhteydessä. Nämä nuoret ovat turkulaisia ja saavat virallisen kolmen vuoden kotoutumisjakson ajan sosiaali- ja terveystyöpalvelut Turun kaupungin maahanmuuttajapalveluista. Poliisi käy silloin tällöin esittäytymässä nuorille ja puhumassa heidän kotoutumisensa kannalta tärkeistä asioista Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodissa (Haastattelu 6, 2010; Turun ensi- ja turvakoti ry 2010)

Viitisenkymmentä yksintullutta nuorta on saanut kuntapaikan Raisiosta. Nämä nuoret ovat pääasiassa 17 vuotta täyttäneitä, koska he asuvat itsenäisesti eri puolilla kaupunkia sijaitseissa Raision Vuokra-asunnot Oy:n asunnoissa. Raision kaupungin sosiaalityöntekijän (Haastattelu 7, 2010) mukaan tavoitteena on ollut ehkäistä maahanmuuttajien keskittymistä tietyille alueille. Turun perheryhmäkodissa lasten asioista huolehtivat omaohjaajat, mutta Raisioon muuttaessaan yksintullut nuori on maahanmuuttajien asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sekä Erityishuoltojärjestöjen liitto ry:n (EHJÄ ry) ohjaajien tuen varassa. EHJÄ ry on vuonna 1983 perustettu valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka toimintaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Järjestön työ painottuu lastensuojelun jälkihuoltoon, nuorten maahanmuuttajien tuettuun asumiseen ja tukihenkilökoulutukseen. (EHJÄ ry 2010) EHJÄ ry:n tuen piirissä Raisiossa on yksintulleiden lisäksi jonkin verran perheellisiä maahanmuuttajanuoria, kuten esimerkiksi suurten perheiden tyttöjä, jotka kotona kantavat jo nuorella iällä vastuuta pikkusisaruksista ja kotitöistä. Tällöin EHJÄ ry huolehtii, että tyttö saa mahdollisuuden kokeilla asioita, joita suomalainenkin nuori tekee ja harrastaa. Tuen piirissä on myös nuoria maahanmuuttajaäitejä, joiden haasteena on äitiyden ohella kotoutuminen uuteen kotimaahan. (Haastattelu 8, 2010)

Raisiossa ajatus lähteä ostamaan palveluita EHJÄ ry:ltä syntyi Turun seutukunnassa toimineen Pakolaisten vastaanotto- ja kotouttamisprojektin (PAVAKE, 2005–2008) aikana. Projektin tavoitteena oli saada seutukunnan kaikkiin 18 kuntaan pakolaisten vastaanottosopimus. Alaikäisten turvapaikanhakijoiden sijoittaminen kuntiin oli myös merkittävä osa projektia. (Raision kaupunki 2008) Raisiossa EHJÄ ry on toiminut vuodesta 2006 lähtien ja ohjaajien määrä vaihtelee tarpeen mukaan. Tällä hetkellä sosiaalityön piirissä on 12 nuorta, jotka ovat

17–23-vuotiaita. Raision kaupunki ostaa tukipalveluja EHJÄ ry:ltä, jottei sosiaalityöntekijän työtaakka kasvaisi liian suureksi ja toisaalta nuoret eivät jäisi ilman tukea sosiaalityöntekijän kiireiden vuoksi. (Haastattelut 7 & 8, 2010)

EHJÄ ry:n toiminnan kivijalka on ohjaajien nuorille tarjoama aika sekä matala kynnyks kysyä apua missä asiassa tahansa. Nuori tapaa ohjaajan omien tarpeidensa mukaan jopa kolme kertaa viikossa, mikä edesauttaa luottamussuhteen syntymistä ohjaajaan. Tämä mahdollistaa myös sen, että ohjaaja pystyy luomaan kokonaiskuvaa nuoren tilanteesta ja arvioimaan esimerkiksi mielenterveysongelmien tai traumaattisten kokemusten synnyttämän hoidon tarpeen. Nuoren kanssa vietetty aika ei siis ole vain hänen seuranaan olemista, vaan tavoitteellista sosiaalityötä sekä palveluohjausta. EHJÄ ry:n tuen piirissä oleva nuori saa apua virallisten asioiden hoitamisessa, kuten asioidessaan KELA:ssa, työ- ja elinkeinotoimistossa, verotoimistossa ja niin edelleen. Vähintäänkin yhtä suuri merkitys on syrjäytymistä ehkäisevällä psykososiaalisella tuella, jota nuoret saavat toimiessaan arjessa, kuten kotitöissä ja harrastuksissa ohjaajien kanssa (Haastattelut 7 & 8, 2010; Kuva 3).

Kuva 3. EHJÄ ry:n vastaava ohjaaja Aino Levanto (kuvassa vas.) yhdessä nuorten Paulina Sobczakin, Lidet Workun ja Ako Ahmad Khidirin kanssa (Kuva: Terhi Hytönen).

Koska yksintulleilla ei ole Suomessa vanhempia, joiden kanssa tehdä näitä asioita, EHJÄ ry pyrkii toimimaan nuorille perhettä ja vanhempia korvaavana tukiverkostona. Ohjaajat osallis-

tuvat muun muassa koulujen vanhempainiltoihin. Ohjaustyön tavoite on tehdä ”itsensä tarpeettomaksi” eli nuorta pyritään ohjaamaan siten, että hän löytäisi oman tukiverkostonsa ja pärjäisi tukijakson jälkeen omillaan. Nuori on tuen piirissä noin vuoden verran riippuen kunkin henkilökohtaisesta tilanteesta. Tämänkin jälkeen nuori voi edelleen kääntyä ohjaajien puoleen, jos ilmenee kysymyksiä. (Haastattelut 7 & 8, 2010)

EHJÄ ry ja viranomaisyhteistyö

EHJÄ ry tekee tiivistä yhteistyötä kaupungin sosiaalityöntekijän lisäksi Turun vastaanottokeskuksen ryhmäkodin kanssa. Nämä tahot yhdessä arvioivat, ketkä oleskeluluvan ja Raision kuntapaikan saaneista nuorista kipeimmin tarvitsevat tukea muuttaessaan asumaan itsenäisesti. Muutto laitospäristöstä itsenäiseksi kuntalaiseksi on maahanmuuttajanuorelle valtava haaste. Vaikka nuoret opiskelevat suomen kieltä koko ryhmäkodissa asumisensa ajan, kielitaito saattaa vielä olla hatara kuntaan muuton koittaessa. Ohjaaja käy tapaamassa tuen piiriin ehdotettua nuorta jo ennen muuttoa. On nuoren itsensä päätettävissä, sitoutuuko hän EHJÄ ry:n tukeen. Jos nuori haluaa ottaa tuen vastaan, ohjaaja on mukana nuoren elämässä jo, kun nuori muuttaa kuntaan. Heti aluksi nuori tapaa sosiaalityöntekijän, joka huolehtii muun muassa nuoren raha-asioista ensimmäisen kolmen vuoden ajan. Yhteistyö EHJÄ ry:n ja kaupungin sosiaalityöntekijän välillä on tiivistä ja molemmat tahot kertovat sen toimivan erinomaisesti. Ohjaajat raportoivat sosiaalityöntekijälle kuukausittain kirjallisesti nuorten kuulumiset ja osapuolet pitävät myös muutoin yhteyttä viikoittain. Sosiaalityöntekijä on siis hyvin perillä siitä, miten kukin nuori kotoutumisessaan edistyy. EHJÄ ry ei käytä tulkkeja, vaan pyrkii toimimaan suomen kielellä, mikä on hyvä asia myös nuorten kannalta. Ohjaaja edustaa heille luotettavaa suomenkielistä aikuiskontaktia. Jos eteen tulee tilanne, että tulkkia tarvitaan, ohjaaja varaa tapaamisajan sosiaalityöntekijältä, joka tilaa tulkin paikalle sosiaalitoimiston tiloihin. (Haastattelut 7 & 8, 2010)

Poliisin rooli yksintulleiden nuorten elämässä on EHJÄ ry:n vastaavan ohjaajan (Haastattelu 8, 2010) mielestä näkymätön. Nuori kohtaa poliisin arkielämässä mahdollisesti vasta ajauduttuaan jonkinlaisiin ongelmiin tai jouduttuaan rikoksen uhriksi. EHJÄ ry ei tee yhteistyötä poliisin kanssa ja vastaava ohjaaja epäileekin, että esimerkiksi poliisin luento yhdistyksen tiloissa väkivallasta ja sen rangaistavuudesta Suomessa ei tavoittaisi tietoa eniten tarvitsevia. Sen sijaan koulupoliisin pitämä oppitunti koulussa saavuttaisi suuremman joukon nuoria. Vaikka yksintulleet nuoret eivät juuri negatiivisessa mielessä poliisin kanssa tekemisissä olekaan ja suhtautu-

minen poliisiin on pääosin positiivista, kaupungin sosiaalityöntekijän mielestä laajempaa yhteistyötä poliisin kanssa voisi ennaltaehkäisevässä mielessä olla. (Haastattelu 7, 2010)

Yksintulleiden nuorten vastaanoton haasteet yhteiskunnalle

Viime aikoina on ollut puhetta siitä, käytetäänkö turvapaikkaprosessia ja yksintulleiden alaikäisten erityiskohtelua hyväksi. Iänmääritysmenetelmiä kehitetään jatkuvasti, jotta väärinkäytökset voidaan kitkeä pois. Täysi-ikäisen esiintyminen alaikäisenä aiheuttaa valtiolle lisäkustannuksia, sillä vuosikustannus ryhmäkotipaikan osalta on yli kolme kertaa suurempi kuin aikuisen hakijan osalta. (European Migration Network 2009, 18) Poliisiasiantuntijan (Haastattelu 9, 2010) mukaan turvapaikkatutkinnassa on ilmennyt myös jossain määrin niin sanottua ankkurilapsitoimintaa; alaikäisen saatua oleskeluluvan tavoitteena on saada muukin perhe maahan perheenyhdistämisen keinoin.

Turvapaikanhakijoiden vastaanotossa ja kotouttamisessa niin Turun seudulla kuin valtakunnallisestikin iso ongelma on kuntapaikkojen myöntäminen. Kunnat voivat itse päättää ottavako pakolaisia vastaan ja esimerkiksi Turun seudun kunnista vain Turulla, Raisiolla ja entisellä Piikkiöllä oli vuoden 2008 lopussa voimassaoleva vastaanottosopimus. Sitten Piikkiö yhdistyi Kaarinan kanssa ja sopimus laajeni koskemaan koko uutta Kaarinaa. Vastaanottosopimuksen vuonna 2009 solminut Lieto on alkanut ottaa vastaan yksintulleita alaikäisiä ja ostaa EHJÄ ry:n palveluita. Myös Naantali on solminut sopimuksen 2010. Turku vastaanottaa kuitenkin lähikuntiin verrattuna moninkertaisesti pakolaisia ja myös vapaaehtoinen muutto Turkuun on vilkasta. Tämä tuo mukanaan maahanmuuttajakeskittymille tyypillisiä ongelmia, kuten alueellista eriytymistä kaupungin sisällä. (Myllymäki 2008; Kangasniemi 2009)

Yksintulleille nuorille uuden elämän aloittamisessa tarvittava tuki ja turvallisen aikuisen läsnäolo on vähintään yhtä tärkeää kuin kotikuntapaikan saanti. Nuorten taustat ovat erilaisia: vanhemmat saattavat olla kateissa tai kenties menehtyneet. Monet ovat luku- ja kirjoitustaidottomia, mikä vaikeuttaa suomen kielen oppimista ja siten sopeutumista uuteen kotimaahan. Tällaisessa tilanteessa oleva nuori tarvitsee kaiken saatavilla olevan tuen niin viranomaisten kuin kolmannen sektorin toimijoidenkin taholta, mutta mitä harvat pakolaisia vastaanottavat kunnat pystyvät riittävästi tarjoamaan. EHJÄ ry:n tarjoama aika ja tuki Raisiossa on korvaamatonta niin nuorille itselleen kuin kaupungin sosiaalityöntekijällekin. EHJÄ ry:n vastaavan ohjaajan (Haastattelu 8, 2010) mielestä kaikilla yksin maahan tulleilla maahanmuuttajanuorilla tulisi olla oikeus tukeen muuttaessaan asumaan itsenäisesti, jotta elämä uudessa kotimaassa alkaisi sujua.

Hyvä käytäntö 3: Lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden maahanmuuttajanaisten auttamistyö

EU:n ulkopuolelta tulevien maahanmuuttajien määrän kasvaessa Suomessakin on alettu yhä enemmän puhua maahanmuuttajanaisiin kohdistuvasta väkivallasta. Yksi syy tähän on, että maahanmuuttajaväestön kasvaessa väkivaltatapauksia on alkanut tulla yhä enemmän viranomaisten tietoon. Maahanmuuttajanaiset ovat myös kotoutuessaan oppineet suomen ja/tai ruotsin kieltä ja saaneet tietoa oikeuksistaan sekä siitä, että Suomessa väkivalta on rikos. Väkivaltaa, kuten pari- ja lähisuhdeväkivaltaa, kunniaan liittyvää väkivaltaa sekä ihmiskaupan ja pakkoavioliiton uhkaa kohdanneille maahanmuuttajanaيسille matalan kynnyksen palveluja on kehittänyt erityisesti Monika-Naiset liitto ry. Liitto kehittää erityispalveluita haavoittuvalle ryhmälle, joka usein jää muiden palveluiden ulkopuolelle.

Suomeen EU:n ulkopuolelta muuttavat henkilöt kohtaavat monia haasteita, jotka kohdistuvat usein eri tavalla miehiin ja naisiin. Maahanmuuttajanaisten kotoutumisen on todettu olevan vaikeaa erityisesti niissä maahanmuuttajaryhmissä, joissa lähtömaan tasa-arvotilanne ja naisen asema ovat hyvin erilaiset kuin Suomessa. Naisilla on rajatummalla mahdollisuudet toimia yhteiskunnassa ja alistaminen saattaa ilmetä lähisuhdeväkivaltana perheessä. Väkivalta voi ilmetä myös pakkoavioliittoina ja sukuelinten silpomisena. Osa maahanmuuttajanaيسista noudattaa kulttuuriperinnettä, jossa miehen kunnia on kiinnitetty naisen kunnialliseen käyttäytymiseen ja väkivalta on yhteisön hyväksymä tapa suojella perheen kunniaa. Kunniaan liittyvä väkivalta voi ilmetä naisten ja tyttöjen kontrollointina ja eristämisenä yhteiskunnasta sekä pahimmillaan fyysisenä väkivaltana. Kunniaan liittyvien konfliktien äärimuoto on kunniamurha, joka on äärimmäisin tapa palauttaa perheen kunnia (Vänttinen 2008; Monika-Naiset liitto ry 2010a; Tiainen 2010).

Jotta viranomaiset, kuten poliisi ja sosiaalityöntekijät, osaisivat tunnistaa kunniaan liittyvän väkivallan merkit ja toimia uhrin kannalta edullisimmalla tavalla, tarvitaan tiedotusta ja koulutusta. Kunniaan liittyvää väkivaltaa ilmiönä Suomessa on tutkittu ja toimivia työskentelymalleja kartoitettu Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Uudenmaan piirin Kunniaaväkivalta -hankkeessa (2005–2006) sekä Amoral -hankkeessa (2007–2010). MLL:n Uudenmaan piirin näkemys on, että kunniakonflikteissa on usein kyse vanhemmuuden ongelmista (Mannerheimin... 2010). Helmikuussa 2010 Ihmisoikeusliitossa alkanut Kitke! -hanke taas näkee kunniakonfliktien ratkaisun piilevän yhteisöissä. Hankkeen tarkoituksena on ennaltaehkäistä haitallisten perinteiden aiheuttamia ihmisoikeusloukkauksia. Hankkeen päätavoite on kitkeä

haitallisia perinteitä yhteisötyön keinoin ja vahvistaa yhteisöjen ennaltaehkäisy- ja konfliktinratkaisukykyä sekä valmiutta asennemuutokseen. (Ihmisoikeusliitto 2010)

Maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta tulee harvoin viranomaisten, kuten poliisin ja sosiaaliviranomaisen, tietoon (esim. Alitolppa-Niitamo 2005, 44; Kyllönen & Saarnio 2005; Kiuru 2008, 45), sillä avun hakemisen kynnyks on yleisesti ottaen hyvin korkea. Naiset eivät useinkaan uskalla hakea apua seuraamusten pelossa tai heillä ei yksinkertaisesti ole tietoa, mistä apua saa. Avun hakemisen esteet ovat usein kietoutuneet kieli- ja kansalaistaidon puuttumiseen. Suomeen tultuaan naiset alkuvaiheen kotouttamistoimista huolimatta usein syrjäytyvät omaan etniseen yhteisöönsä tai jopa kodin seinien sisäpuolelle. He eivät puutteellisen suomen ja/tai ruotsin kielen taidon vuoksi opi tuntemaan lainsäädäntöä eivätkä palvelujärjestelmää ja alistuvat tietämättään väkivallalle. Väkivallan ennaltaehkäisy ja kotouttaminen liittyvät siten hyvin vahvasti toisiinsa, mikä on peruste myös viranomaisten yhteistyön lisäämiselle ja väkivallan ehkäisyn toimintamallien ja käytäntöjen kehittämiseksi. Terveys- ja sosiaaliviranomainen sekä poliisi ovat avainasemassa väkivallan tunnistamisessa, siihen puuttumisessa ja uhrien auttamisessa (Vänttinen 2008). Monika-Naiset liitto ry on ainoita tahoja Suomessa, joka tarjoaa palveluja väkivaltaa kokeneille ja syrjäytymisvaarassa oleville maahanmuuttajanaيسille. Yhdistys on kouluttanut laajalti viranomaisia ja osallistunut muun muassa oppaiden laatimiseen esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan auttamistyötä tekeville. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005; Haastattelu 10, 2010; Monika-Naiset liitto ry 2010b)

Monika-Naiset liitto ry tukee ja kotouttaa

Monika-Naiset liitto ry (Multicultural Women's Association) on vuonna 1998 perustettu yhdistys, jonka toimintaa rahoittavat Raha-automaattiyhdistys, Helsingin kaupunki, EU:n kotouttamis- ja pakolaisrahasto, ministeriöt, säätiöt sekä liiton palveluita ostavat kunnat. Yhdistyksen henkilökunta koostuu pääasiassa maahanmuuttajataustaisista sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista, jotka oman kulttuurinsa ja kielensä lisäksi hallitsevat suomen kielen ja tuntevat hyvin yhteiskunnan perusrakenteet. Työntekijöitä on noin 40 ja palvelukieliä yhteensä noin 20. Yhdistyksen periaatteisiin kuuluu, että palvelua tarjotaan mahdollisuuksien mukaan asiakkaan kielellä. Liitto tarjoaa ja kehittää erityispalveluita kohderyhmästä ja moniammatillisesta verkostosta nousevien tarpeiden mukaan. Liiton palvelut tukevat naisten sosiaalista hyvinvointia ja ehkäisevät syrjäytymistä sekä samalla tukevat peruspalveluita ja muiden järjestöjen toimintaa. (Haastattelu 10, 2010)

Monika-Naiset liitto ry:n keskustoimisto sijaitsee Helsingin Sörnäisissä ja samassa osoitteessa toimivat myös väkivallan uhreille matalan kynnyksen palveluja tarjoava Voimavarakeskus Monika päivystävine puhelimeen sekä monikulttuurinen kohtaamispaikka MoniNaisten Talo. Muualla Suomessa Voimavarakeskuksia on Espoossa, Vantaalla, Mikkelissä, Kajaanissa ja Kemi-Torniossa. Myös Mikkelissä toimii MoniNaisten Talo. Liiton toimintoihin lukeutuu lisäksi turvakoti Mona, joka tarjoaa kriisipalveluja väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanaيسille ja heidän lapsilleen. Mona-koti on Suomen ainoa salaisessa osoitteessa toimiva turvakoti, joka on verkosto asuntoja eri paikkakunnilla. Turvakotiin voi hakeutua eri puolilta Suomea. (Haastattelu 10, 2010; Monika-Naiset liitto ry 2010c)

Edellä mainitut toiminnot ovat Monika-Naiset liiton hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy -toiminta-alueen palveluja. Toinen toiminta-alue on kansalais- ja järjestötoiminta. Liiton muodostavat 14 jäsenjärjestöä ja noin 20 000 henkilöjäsentä. Liitto toimii monikulttuuristen naisjärjestöjen kattojärjestönä ja edunvalvojana Suomessa. MoniNaisten Talo on kansalais- ja järjestötoimintaan liittyvä hanke vuosina 2009–2011, jossa kehitetään ja mallinnetaan matalan kynnyksen sosiaalista toimintaympäristöä. Kolmas toiminta-alue on viestintä, vaikuttaminen ja koulutus. Liitto tekee esityksiä, antaa lausuntoja ja tietoa maahanmuuttajanaisten ja -väestön tarpeista ja erityisongelmista sekä pyrkii vaikuttamaan päätöksentekoon ja viranomaisten toimintaan. Koulutus- ja neuvontatoiminnalla pyritään lisäämään eri toimijoiden valmiuksia väkivallan tunnistamiseen, siihen puuttumiseen ja uhrien auttamiseen sekä yleensäkin kotoutumisen tukemiseen. (Monika-Naiset liitto ry 2010d)

Järjestöt ja viranomaiset – yhdessä väkivaltaa vastaan

Asiakkaiden erityistarpeisiin vastaaminen edellyttää monialaista yhteistyötä. Monika-Naiset liitto ry tekee yhteistyötä viranomaisten, kuten poliisin, oikeusavun ja lastensuojeluviranomaisen kanssa sekä muun muassa kouluttaa eri toimijoita. Yhteistyö on konkreettista ja se koostuu muun muassa asiakastyöstä, konsultoinnista ja erilaisista yhteistyökokouksista. Esimerkiksi turvakotiin tulevalle asiakkaalle tehdään yhteistyössä poliisin ja sosiaalitoimen kanssa alkukartoitus ja turvallisuussuunnitelma. Viranomaisten konsultoinnit koskevat yleensä asiakkaalle tarjottavia palveluita, palveluiden kartoitusta sekä ohjausta ja neuvontaa siitä, miten tietyssä tilanteessa olisi asiakkaan kannalta paras toimia. Lisäksi liiton työntekijät toimivat kulttuuritulkkeina viranomaisten ja asiakkaiden välillä. Liiton työntekijät tekevät muun muassa kotikäyntejä yhdessä viranomaisten kanssa ja avustavat asiakasta poliisilaitoksella rikosilmoituksen ja lähestymiskiellon tekemisessä.

Viranomaisille suunnattujen koulutusten kautta on tavoitettu tuhansia viranomaisia eripuolilta Suomea – pelkästään kevään 2010 aikana yhteensä 1 400 henkilöä. Koulutus on usein niin sanotusti päänavaus, jonka jälkeen viranomaiset ottavat yhteyttä saadakseen neuvoa ja konsultaatiota asiakastilanteissa. Viranomaisten ohjaamina Voimavarakeskuksiin tai MoniNaisten Taloihin tulee yhä enemmän asiakkaita, mutta edelleen valtaosa naisista löytää palveluihin ystävän vinkin perusteella tai maahanmuuttajanaisjärjestöjen kautta. Monika-Naiset liiton kehittämispäällikkö (Haastattelu 10, 2010) painottaakin koulutus- ja tiedotustyötä maakunnissa, jotta viranomaiset myös pienillä paikkakunnilla osaisivat ohjata asiakkaitaan auttamispalveluiden piiriin.

Myös Ihmisoikeusliiton Kitke! -hankkeessa tehdään paljon viranomaisyhteistyötä. Viranomaisten konsultointi on iso osa hankkeen asiantuntijoiden työtä. Kitke! myös kouluttaa viranomaisia sekä sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoita. Kunniakonflikteihin liittyvien asiayhteyksien tunteminen auttaa viranomaisia toimimaan oikein tilanteissa, joissa kunnioittamattomuuden uhka on läsnä. Kunniakonfliktitilanteissa eivät päde samat säännöt kuin esimerkiksi perheväkivaltatilanteissa. Väkivallan tekijöitä ja myös uhreja voi perheessä olla useita, eikä tällöin väkivallan uhkaa poista yhden henkilön vankilatuomio tai yhden uhrin toimittaminen turvaan. Viranomaisia tulisikin kouluttaa ja kannustaa yhteisöllisten työmenetelmien käyttöön konfliktitilanteita ennaltaehkäistäessä ja ratkaistaessa. (Haastattelu 11, 2010; Ihmisoikeusliitto 2010)

Väkivaltatyön kehittämisen haasteet

Väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten kynnys hakea apua on korkea. Naiset pelkäävät esimerkiksi huoltajuuden tai oleskeluluvan menetystä eivätkä usein edes osaa kertoa, mitä pelkäävät. Monika-Naiset liitossa on todettu, että suomen kieltä taitamattomille maahanmuuttajanaisille ei ole riittävästi tukipalveluita ja alueelliset erot ovat suuria verrattaessa kaupunkeja ja pieniä paikkakuntia. Isoissa kaupungeissa maahanmuuttajanaistoimintaa on 1990-luvulta lähtien kehitetty kysynnän kasvaessa. Esimerkiksi Tampereen Hervannassa toimiva Naistari toimii naisille sosiaalisena kohtaamispaikkana ja suomen kielen kurssikeskuksena. Naistarin työntekijät toimivat naisille myös neuvokkeina ja palveluohjaajina. (Haastattelu 12, 2010; Naistari 2010) Naisia voimaannuttavaa ja yhteiskuntaan kiinnittymistä tukevaa, sosiaalista toimintaa tarvittaisiin kuitenkin yhä enemmän maahanmuuttajanaisten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Kolmannen sektorin toimijoiden ja viranomaisten yhteistyössä väkivallan ehkäisemiseksi on paikoin kehittämistä, sillä toimiva yhteistyö eri tahojen välillä edellyttää luottamusta ja perinteisten toimintasektoreiden rajojen ylittämistä. Viranomaistaholla on havaittavissa jossain

määrin epäluuloja järjestötason toimijoita kohtaan. (Haastattelu 13, 2010) Väkivaltatyön kentällä on havaittavissa myös tilanteita, joissa avun tarvitsija ei saakaan apua viranomaisen ja järjestötoimijan poikkeavien näkemysten takia. Monika-Naiset liiton Kajaanin Voimavarakeskuksen työntekijän (Haastattelu 14, 2010) mielestä heikoimmassa asemassa ovat lapsettomat naiset, jotka ovat joutuneet väkivallan tai sen uhan kohteeksi. Aikuisen uhrin voi olla vaikea saada apua etenkin, jos ulkoisia väkivallan merkkejä ei ole. Väkivallan uhka on läsnä erityisesti maahanmuuttajaperheissä, joissa noudatetaan kunniakulttuurin normeja. Tilanne on ongelmallinen, jos perheenjäsen joutuu pakenemaan kotoaan, muttei saakaan apua viranomaisten ollessa tietämättömiä siitä, miten kunniaväkivallan uhan alla elävän henkilön auttamiseksi tulee toimia. Ihmisoikeusliiton (2010) Kitke! -hankkeen asiantuntijat kouluttavat viranomaisia ja neuvottelevat maahanmuuttajayhteisöjen kanssa, jottei yhteisön jäsenen tarvitsisi lähteä perheestä ja kriisityötä tarvittaisi.

Maahanmuuttajanaistyössä on laajalti ongelmana se, että toimintaa toteutetaan pääosin vain määräaikaikaisina ja pienimuotoisina projekteina eri järjestöjen, kuten juuri Monika-Naiset liiton, toimesta ilman pysyväluonteista rahoitusta. Hyvin suunniteltu ja käynnistetty toiminta vaarantuu hankkeen päättyessä, koska rahoituksen saaminen jatkohankkeille ei ole koskaan varmaa. Esimerkiksi Monika-Naiset liiton ylläpitämä turvakoti Mona sai alkunsa projektissa, jossa kehitettiin salaisessa osoitteessa sijaitsevan turvakodin toimintamallia. Ristiriitaista kuitenkin on, että Monika-Naiset liiton perustoiminnan rahoitus on vaakalaudalla. Ministeriöiden, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyönä valmistellussa Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa (Sisäasiainministeriö 2008) todetaankin, että turvakotitoiminnan tulee olla uudelleen järjestetty vuoteen 2015 mennessä. Myös Monika-Naiset liiton päivystävä puhelin on esimerkki maahanmuuttajanaisten suunnatun auttamistyön suunnitelmallisuuden puutteesta ja rahoitusongelmista: päivystävän puhelimen toimintaan ei tällä hetkellä ole lainkaan määrärahoja ja työntekijät hoitavat puhelimeen vastaamisen muiden töidensä ohessa. Juuri päivystävä puhelin on yksi tärkeä työkalu myös muualla Suomessa kuin vain isoissa kaupungeissa asuvien väkivaltaa kokevien maahanmuuttajanaisten auttamiseksi.

Hyvä käytäntö 4: Viranomaisyhteistyötä lähiöissä – esimerkkeinä Varissuo ja Hervanta

Rakennemuutos eli yhteiskunnan kehittyminen maatalousvaltaisesta teollisuus- ja palvelukeskeisemmäksi 1950–1970-luvuilla sai aikaan laajan muuttoliikkeen kohti kaupungeja. Asunto-

jen kysyntä oli suurta ja tähän pyrittiin vastaamaan rakentamalla kokonaisia asuinalueita lyhyessä ajassa. Näin syntyivät Suomeen lähiöt, kaupunkien keskustojen ulkopuolella sijaitsevat kerrostalovaltaiset asuinalueet, joilla usein on oma liikekeskusta. Suurin osa lähiöistä edustaa aluerakentamista eli talojen rakentamista kerralla yhden rakentajaorganisaation toimesta (Hankonen 1994). Nopea rakentaminen ja väestönkasvu lähiöissä saivat aikaan myös ongelmia, kuten aikoinaan esimerkiksi Tampereen Hervannassa. Ongelmana Hervannassa ensimmäisten 15 vuoden ajan oli häiriökäyttäytyminen, joka kumpusi pienituloisten ja lähiöelämään tottumattomien ihmisten keskittymisestä alueelle 1970-luvulla rakennettuihin vuokratiloihin. Kun tähän yhdistyi vielä alueen jatkuvan rakentamisen aiheuttama keskeneräisyys ja harrastusmahdollisuuksien puute, ihmisten henkinen pahoinvointi alkoi näkyä myös katukuvassa. Ongelmien kasaututtua tilannetta päätettiin alkaa normalisoida ja 1980-luvun alussa Hervannassa aloitti lähipoliisi sekä aluetyöryhmä. Myös yleinen elintason nousu vaikutti tilanteen paranemiseen (Kultalahti et al. 1998).

Lähipoliisitoiminnan haasteena monikulttuurisuus

Lähiöissä sijaitsee useimmiten runsaasti kaupunkien vuokra-asuntoja, minkä vuoksi etenkin pakolaistaustaiset maahanmuuttajat ovat paljolti keskittyneet näille alueille (ks. Vilkkama 2006, 106; Pikkarainen & Wilkman 2008, 29). Maahanmuuttajien keskittymistä lisää edelleen maan sisäinen muutto paikkakuntien välillä (esim. Kokko 2002). Turun Varissuolla joidenkin kerrostalojen asukkaista 80 % on maahanmuuttajia. Maahanmuuttajia muista kaupungeista ja maakunnista houkuttelevat Varissuolle muun muassa alueen palvelu- ja hintataso. Ennen laajemman maahanmuuton alkua Varissuon huono maine kulminoitui muutamiin taloihin, joihin niin sanotut ongelma-asukkaat olivat kasaantuneet. Tänä päivänä Varissuo on melko rauhallinen lähiö. Alueella toimii aktiivinen aluetyöryhmä, joka tekee yhteistyötä alueen viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa. (Haastattelu 15, 2010)

Aluetyö Turun Varissuolla

Varissuo sijaitsee itäisessä Turussa, Kaarinan rajan tuntumassa ja sen rakentaminen aloitettiin vuonna 1975. Varissuolla on Turun lähiöistä monipuolisin palvelurakenne. Alueella on oma sosiaalitoimisto, Kelan palvelupiste, terveyskeskus, kirjasto ja muun muassa monipuoliset liikuntamahdollisuudet. Varissuon ytimessä sijaitsevassa Itäkeskuksessa on elintarvike- sekä erikoisliikkeitä (Sedig 1996; Turun kaupunki 2001). Maahanmuuttajien suuri osuus Varissuon asukkaista tekee alueesta erityisen koko Suomen mittakaavassa. Vuoden 2009 lopussa alueella oli noin 8 700 asukasta, joista muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia oli 35

% (Turun kaupunki 2010d). Kolmeakymmentä prosenttia pidetään yleisesti rajana, jonka ylityessä kantasuomalaisten kiinnostus aluetta kohtaan vähenee ja slummiutumisen riski kasvaa (Haastattelut 15 & 16, 2010).

Varissuolla lähipoliisin tehtäviä hoitaa vanhempi konstaapeli, joka on toiminut virassa kesäkuusta 2006 alkaen. Työkokemusta poliisina hänellä on lähipoliisin toimenkuvan lisäksi kolmivuorohälytystehtävissä ja nuorisopoliisina, yhteensä 30 vuotta. Lähipoliisi näkee Varissuon pelastuksena erityisesti sen, että alueen palvelut on säilytetty monipuolisina, mikä lisää viihtyvyyttä ja elämisen sujuvuutta alueella. Myös viranomaisyhteistyö toimii hyvin (Haastattelu 15, 2010; Kuva 4).

Kuva 4. Vanhempi konstaapeli Vesa Jauhiainen keskustelee Samir Bakhshin (kuvassa vas.) ja Asib Hotakin kanssa Turun Itäkeskuksessa (Kuva: Terhi Hytönen).

Varissuon lähipoliisi toimii alueen kaikkien koulujen, Varissuon koulun, Turun Normaalikoulun ja kansainvälisen koulun, koulupoliisina. Hän pitää yhteistyötä koulujen henkilökunnan, etenkin rehtoreiden ja kuraattoreiden, kanssa yhtenä tärkeimmistä työkaluistaan alueella. Koulujen oppilaista suuri osa on maahanmuuttajataustaisia. Varissuon koulussa henkilökuntaa on paljon suhteessa oppilaiden määrään, sillä oppilaiden monikulttuurisuus ja -kielisyys asettaa

opetukselle omat haasteensa. Esimerkiksi somalinuorten aiheuttamia häiriöitä Itäkeskuksessa lähipoliisi on ratkonut yhteistyössä somalitaustaisen opettajan ja somaliyhdistyksen kanssa hyvin tuloksin. Kouluyhteistyön lisäksi lähipoliisi kiittelee yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Varissuolla on oma sosiaaliasema, jonka kanssa tehtävän yhteistyön ongelmana poliisi näkee kuitenkin sen, että asiakkaat on jaettu aakkosittain eri työntekijöille. Tällöin ongelmaksi muodostuu saavutettavuus, sillä luonnollisesti sosiaalityöntekijällä on kokouksia, lomiamia ja muita poissaoloja. Poliisi kertookin olevansa paljon yhteydessä suoraan sosiaaliaseman johtavaan sosiaalityöntekijään tapauksissa, joissa henkilö on jo lastensuojelu- tai muutoin sosiaaliasiakas. Myös Varsinais-Suomen poliisilaitoksen sosiaalityöntekijä on lähipoliisin tärkeä yhteistyötaho ja poliisi pitää viran vakinaistamista vuonna 2008 erittäin järkevänä päätöksenä. Sosiaalityöntekijä on noin kerran kahdessa kuukaudessa lähipoliisin mukana partioimassa Varissuolla. Heillä on myös yhteisiä asiakkaita, kuten lastensuojeluasiakkaita. (Haastattelu 15, 2010)

Aluetyö Tampereen Hervannassa

Hervanta on asukasluvultaan yksi Suomen suurimpia lähiöitä. Vuoden 2009 lopulla alueen asukasluku oli 22 798, josta noin 10 % oli ulkomaan kansalaisia (Tampereen kaupunki 2010). Lisäksi alueella on paljon Suomen kansalaisuuden saaneita maahanmuuttajia. Hervannassa on monipuolinen palvelurakenne ja alueen sanotaankin olevan ikään kuin pieni kaupunki kaupungin sisällä. Kauppakeskuksen lisäksi alueella sijaitsee Tampereen teknillinen yliopisto, Poliisiammattikorkeakoulu, VTT ja teknologiakeskus Hermia korkean teknologian yrityksiin. Korkeakoulujen takia alueella asuu myös paljon opiskelijoita. (Haastattelu 16, 2010)

Hervannan kasvun ja sosiaalisten ongelmien lisääntymisen myötä lähipoliisitoiminta alkoi alueella vuonna 1980. Poliisi on Hervannassa tehnyt tiivistä yhteistyötä sosiaali- ja koulutoimien kanssa alusta lähtien, vaikka vasta vuodesta 2001 lähtien poliisi on Suomessa velvoitettu yhteistyöhön aluetoimijoiden kanssa. Voimavaroja yhdistämällä pyrittiin tehokkaasti puuttamaan alueen ongelmiin, joten yhteistoiminta lähti liikkeelle tarpeesta. Käytännössä lähiön rauhoittamiseksi yhteistyötä tekivät lähipoliisi, alueen koulut, sosiaalitoimisto ja vuonna 1993 poliisilaitoksen tiloissa sosiaaliasema Paussin nimellä aloittanut nykyinen sosiaalipäivystys. Yhteistyö tuotti tulosta: ongelmalähiö muuttui keskivertoalueeksi ja Hervannan hyvien kokemusten kannustamana malli vietiin muillekin Tampereen asuinalueille. Vuonna 1980 aloittanut henkilö toimi alueen lähipoliisina aina vuoteen 2008 saakka, jolloin jäi eläkkeelle. Kolle-

goiden mukaan lähipoliisityö Hervannassa henkilöityi hyvin pitkälti häneen. (Jokinen 2006; Haastattelu 16, 2010)

Myös Tampereelle alkoi saapua pakolaisia 1990-luvun taitteessa ja heistä suuri osa sijoitettiin Hervantaan muun muassa siellä vapaana olevien suurten, maahanmuuttajaperheille soveltuvien vuokra-asuntojen takia (Haastattelu 16, 2010; vrt. Pikkarainen & Wilkman 2008, 29). Tampereella toimi vastaanottokeskus vuodesta 1994 vuoteen 2007 saakka (Kangasluoma 2007). Lisääntyneen maahanmuuttajanuorison keskuudessa alkoi 2000-luvun alkupuolella ilmetä ongelmia, kuten jengiytymistä. Lähiöissä asuvat nuoret kokoontuivat lähinnä kaupungin keskustassa aiheuttaen häiriötä. Myös tähän ongelmaan pyrittiin tarttumaan viranomaisyhteistyön keinoin. Kehiteltiin yhteistyömalli, jossa poliisi, maahanmuuttajakoordinaattorit, nuorisotoimi, sosiaalitoimen lastensuojelu, tulkkikeskus ja maahanmuuttajajärjestöt yhdessä koulujen kanssa räätälöivät tietyille maahanmuuttajaryhmille tarkoitettuja omakielisiä vanhempainiltoja. Kun viesti lasten negatiivisista vapaa-ajanviettotavoista saatiin vanhemmille, tilanne Hervannassa rauhoittui, eikä vastaavanlaisiin tilanteisiin ole poliisin mukaan jouduttu tämän jälkeen puuttumaan (vrt. Heikkilä et al. 2008, 129). Poliisi korostaa ja kiittää lastensuojelun panosta ja yhteistyötä koulujen sekä sosiaalipäivystyksen kanssa. (Haastattelu 16, 2010).

Hervanta on alueen lähipoliisin mukaan nykyään rauhallinen alue, eikä esimerkiksi etsivälle työlle ole juuri tilausta. Alueen maahanmuuttajista monet, etenkin lapset ja nuoret, osaavat suomea, joten kommunikointi niin naapureiden kuin tarvittaessa poliisinkin kanssa on sujuvaa ja ehkäisee ongelmien syntyä. Eteen tulevissa poliisin selvittelyä vaativissa tilanteissa osallisina on yhtä lailla kantasuomalaisia kuin maahanmuuttajia. Maahanmuuttajanuorten suhtautuminen positiivisesti poliisiin johtuu mahdollisesti ainakin osittain koulupoliisitoiminnasta. Lähipoliisi Hervannassa, kuten Turun Varissuollakin, on alueen kaikkien koulujen koulupoliisi. Yhteistyö koulun johdon kanssa on toimivaa ja kummallakin osapuolella on matala kynnyks ottaa toiseen yhteyttä. Tämä mahdollistaa myös varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän työn, joka on niin maahanmuuttajien kuin yleensäkin nuorten kanssa työskenneltäessä tärkeää. Aikuisen maahanmuuttajaväestön keskuudessa ennaltaehkäisevä työ onnistuu parhaiten maahanmuuttajayhdistysten kautta, joihin suhteita luotiin jo 2000-luvulla pureuduttaessa nuorten ongelmiin. Hervannan lähipoliisin mukaan tämän jälkeen suhteita yhdistyksiin on ollut helppo pitää yllä. Hänen mielestään suhteet toimivat paremmin kuin mietityt toimintamallit, sillä poliisin työtehtävät vaativat lähes aina tapauskohtaista soveltamista. (Haastattelu 16, 2010)

Hervannassa tietoa viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä jaetaan säännöllisesti aluetyöryhmässä, joka kokoontuu pari kertaa vuodessa. Aluetyöryhmä alkoi kokoontua jo vuonna 1982 ja koostui alun perin viranomaisista, pääasiassa sosiaali- ja terveystoimen edustajista. Nykyään työryhmä on alueella toimivien hallintokuntien ja viranomaisten sekä kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden yhteistyöryhmä ja yhteinen foorumi. Työryhmän kokouksissa osapuolet tuovat esille huomioitaan alueella mahdollisesti havaituista ongelmista ja esittävät ratkaisuja ja työnjakoa toimijoiden kesken tilanteen korjaamiseksi. Moniammatillinen tiimityöskentely on muun muassa varhaisen puuttumisen ja kouluyhteistyön kanssa mainittu keinoina saavuttaa lähipoliisitoiminnan strategiassa nimettyjä tavoitteita. (Sisäasiainministeriö 2007, 14; Repo 2008; Haastattelu 16, 2010)

Myös Helsingin lähipoliisi on pitkään tehnyt moniammatillista yhteistyötä maahanmuuttajanuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Helsingin poliisissa erityisesti tietyt poliisimiehet ovat olleet aktiivisia maahanmuuttajatyön kehittämisessä ja yhteistyökanavien luomisessa kohti muita viranomaisia sekä kolmannen sektorin toimijoita, kuten maahanmuuttajajärjestöjä. Luottamusta poliisiin maahanmuuttajanuorten keskuudessa alettiin Helsingin poliisin eteläisen poliisipiirin lähipoliisin (Haastattelu 17, 2010) mukaan luoda 1990-luvulla Helsingin NMKY:n yökoripallon avulla, johon poliisimiehet siviilivaatteissa osallistuivat. Kontaktin synnyttyä poliisi myös jalkautui Helsingin keskustaan kyselemään nuorten kuulumisia. Poliisi pääsi tällä tavalla kosketuksiin maahanmuuttajanuorison ja heidän tekemiensä rikosten taustatekijöiden kanssa. Saadun tietopohjan perusteella yhdessä sosiaali- ja nuorisotyön kanssa alettiin suunnitella AIKALISÄ -hanketta, jonka avulla syrjäytymisvaarassa olevia nuoria voitaisiin kannustaa ja voimaannuttaa rikoksettomaan elämään. Nuorille oli tarkoitus järjestää muun muassa leirejä nuorisotyön toimesta. Poliisin ja sosiaaliviranomaisen edustajat olivat jo valinneet projektin tuen piiriin pääsevät nuoret, kun projekti ei saanutkaan rahoitusta. Toiminnan ideaa kuitenkin hyödynnetään edelleen. Helsingin kaupungin sosiaalivirastossa työskentelee maahanmuuttajataustainen maahanmuuttajaperheiden sosiaaliohjaaja, joka pyrkii voimaannuttamaan nuorta ja hänen vanhempiaan siten, että nuori pääsisi irti rikoskierteestä. Poliisi toimii yhteistyössä sosiaaliohjaajan kanssa lähinnä tiedontuottajana maahanmuuttajanuorten rikoksista ja tilanteesta yleensä (Haastattelu 17 & 18, 2010).

Viranomaisyhteistyön merkitys alueen hyvinvoinnille ja kehitykselle

Hervannan suuri lähiö rakennettiin 1970-luvulta alkaen kodiksi tuhansille eri taustoista muuttaville ihmisille, mikä asetti haasteita asuinalueen toiminnalle. Alueen suunnitelmallisuus ja

1980-luvun alussa perustettu aluetyöryhmä ovat olleet merkittäviä tekijöitä alueen kehittämisessä sekä sen vetovoimaisuuden ja viihtyvyyden säilymisessä. Hervannassa on kolmen vuosikymmenen ajan toiminut lähipoliisi, joka on ollut osallisena myös aluetyöryhmässä.

Hervannan ja Varissuon aluetyö on lähipoliisien mukaan erittäin toimivaa ja lähiöt rauhallisia alueita. Ne ovat entisiä niin sanottuja ongelmalähiöitä, joten työtä on tehty alueiden maineen ja asumisviihtyvyyden kohentamiseksi. Hervannassa aluetyö henkilöityy pitkälti vuonna 2008 eläkkeelle jääneeseen ylikonstaapeliin, joka on palkittu elämäntyöstään poliisin ansioristillä. Hän ratkoi lähes kolmen vuosikymmenen ajan alueen ongelmia ja oli myös mukana Hervannan aluetyöryhmässä alusta alkaen. Hän loi suhteita alueen toimijoihin, viranomaisiin ja asukkaisiin, joita nykyinen lähipoliisi voi työssään hyödyntää. Myös vuodesta 2006 Varissuolla toimineella lähipoliisilla on hyvät yhteistyösuhteet niin alueen kouluihin, sosiaalitoimistoon kuin asumisneuvojaankin. Lähipoliisin työssä tärkeää on työskentely omana itsenään, jolloin yhteydenpito eri tahojen kanssa helpottuu. Toimijoiden ei tarvitse ottaa yhteyttä pääpoliisiasemalle, vaan soittaa tutulle henkilölle. Henkilösuhteet merkitsevät lähipoliisin työssä paljon. (Kultalahti 1998; Haastattelu 16, 2010)

Monikulttuurisissa lähiöissä poliisin eteen tulee tilanteita, joissa suomalainen kulttuuri eroaa huomattavasti toisesta kulttuurista. Tällöin sosiaalisten taitojen hallinta ja kyky soveltaa osaamista erilaisissa tilanteissa nousevat tärkeiksi ominaisuuksiksi lähipoliisin työssä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla tilanteet selviävät usein parhaiten ottamalla yhteyttä esimerkiksi samaa kulttuuria edustavaan opettajaan tai maahanmuuttajajärjestön edustajaan. Sosiaalisten taitojen hallinnan ohella kulttuurintuntemus on väline, josta on hyötyä kohdattaessa maahanmuuttaja-asiakkaita. Osa poliiseista pitää kulttuuritietouden hallitsemista ja soveltamista kuitenkin melko vaikeana, sillä poliisin työssä tilanteet tulevat eteen nopeasti ja sama asiakas tavataan ehkä vain kerran. Tällöin kulttuuritietämystä ei voida hyödyntää samalla tavoin kuin esimerkiksi sosiaalityössä, jossa asiakassuhteet voivat olla pitkiä. Helsingissä kulttuurintuntemuskoulutusta poliiseille on annettu poliisiorganisaation ja muun muassa kulttuurikeskus Caisan yhteistyönä jo vuodesta 1999 lähtien (Haastattelut 15, 16 & 17, 2010). Kulttuurintuntemukseen osana poliisin täydennyskoulutusta ollaan kuitenkin kiinnittämässä yhä enemmän huomiota myös muualla Suomessa (Haastattelu 13, 2010).

Hyvä käytäntö 5: Kolmas sektori kotouttajana

Kotouttamislain mukaan (Laki 1215/2005) päävastuu maahanmuuttajien kotouttamisessa on työvoimaviranomaisella ja kunnalla. Kolmannen sektorin rooli kotouttamistyön kentällä on kuitenkin tärkeä. Se toimii viranomaistoimintaa täydentävästi ja paikkaa tänä päivänä myös säästötoimien pakottamana supistettuja viranomaisresursseja. Kolmas sektori on julkisesta ja yksityisestä sektorista eroava yhteiskunnan osa-alue, jonka toimijoista suurin osa on yhdistyksiä, kuten esimerkiksi kansalaisjärjestöjä. Kolmannen sektorin toimijat ovat voittoa tavoittelemattomia ja niiden toimintaa ohjaavat yhteisesti päätetyt yhteiskunnalliset tavoitteet. (Heller & Laaksonen 1999)

Kolmas sektori – kotouttamisen monet keinot

Maahanmuuttajien keskuudessa on hyvin erilaisia kotoutujia, jotka tarvitsevat yksilöllisiä palveluita. Heidän joukossaan on esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomia pakolaisia, kidutettuja, avioliiton kautta tulleita, urheilijoita, tutkijoita ja ICT-alan ammattilaisia. Kuntien viranomaiset pyrkivät hoitamaan laissa määrätyt kotouttamistoimenpiteet, mutta kaikkien kotoutujien kohdalla nämä toimenpiteet eivät riitä. Pakolaistaustaisilla henkilöillä virallinen kotoutumisaika, kolme vuotta, ei usein riitä edes peruskielitaidon hankkimiseen saati yhteiskunnan toiminnan ymmärtämiseen. Tällöin asiakkaan siirtyessä kunnan peruspalvelujen piiriin saattaa olla, että asiakaspalvelijoiden aika ei riitä puutteellisesti suomen ja/tai ruotsin kieltä taitavan henkilön palvelamiseen siinä mitassa kuin olisi tarpeen. Lisäksi maahanmuuttajalla saattaa olla epäluuloja viranomaista kohtaan omasta taustastaan johtuen (ks. Egharevba 2009), jolloin viranomaisen kanssa ei mielellään asioida tai ainakaan vaikeimpia ongelmia ei haluta ottaa puheeksi. Tässä tilanteessa kolmas sektori saattaa tarjota avun. Maahanmuuttajien käytettävissä on tänä päivänä yhä useampia maahanmuuttajajärjestöjä, jotka tekevät kotouttavaa työtä niin sanotusti omiensa parissa. Esimerkkinä tästä on Turun alueella toimiva SONDIP, Varsinais-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto ry, joka edistää yhteiskunnan monikulttuurisuutta muun muassa lisäämällä monikulttuuristen yhdistysten näkyvyyttä ja toimijoiden vuorovaikutusta yhteiskunnassa. SONDIP ry vastaa Makosa -projektista, joka pyrkii kanavoimaan monikulttuuristen yhdistysten osaamista julkisen sektorin tueksi. (Sondip ry 2010a ja 2010b)

Esimerkkinä toisenlaisesta järjestön tarjoamasta kotouttavasta toiminnasta on Kajaanissa toimiva Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) hallinnoimana Juuret ja Siivet -hanke (2008–2010). Hanke koordinoi Kainuun monikulttuurisen toimintakeskus Monikan toimintaa, joka

perustettiin Kainuun monikulttuurinen toimintakeskus -hankkeen (2003–2007) aikana. Oli huomattu, että monikulttuuriset yhdistykset tarvitsevat Kajaanissa tilan, jossa toimia ja järjestää tapahtumia. Monikassa voi kuka tahansa myös lukea lehtiä ja käyttää internetiä. Monikan ”olohuoneessa” viihtyvät erityisesti miehet, eivätkä kaikista kulttuuritaustoista tulevat naiset tällöin koe tilaa omakseen. Naisten palvelua on suomenkielisen naispuolisen neuvokin vastaanotto Monikassa, sillä on havaittu, että naiset eivät asioi miesneuvokin luona yhtä mielellään kuin naistyöntekijän luona (Mannerheimin... 2006; Haastattelu 4, 2010). Maahanmuuttajia kotouttavassa toiminnassa tulisikin olla mukana myös niin sanottu sukupuolisensitiivinen ote, mitä viranomaisten toiminnassa ei välttämättä aina pystytä ottamaan huomioon (vrt. Heikkilä et al. 2008, 128). Vaikka Suomessa tasa-arvo on yksi perusnormeistamme, kolmansien maiden joukossa on maita, joista tulevien maahanmuuttajien kulttuureissa arjen toiminnot saattavat olla hyvinkin sukupuolittuneita. Kolmannen sektorin kenttä on niin laaja, että se pystyy tarjoamaan palveluita myös tietyt erityistarpeet omaaville maahanmuuttajaryhmille, kuten naisille, nuorille ja niin edelleen.

Uuteen kotimaahan saapumisen haasteet kohdistuvat usein eri tavalla miehiin ja naisiin. Suomalaiseen kulttuuriin verrattuna hyvin erilaisista taustoista tulevilla ihmisillä kotoutumisen haasteet ovat suurimmat. Erityisen suuria ne ovat niillä maahanmuuttajanaisilla, joiden lähtömaan sukupuolijärjestelmä on patriarkaalinen. Näillä naisilla ei lähtökohtaisesti ole samoja vapauksia ja mahdollisuuksia kuin miehillä, vaikka ne suomalaisen yhteiskunnan puolesta tarjolla olisivatkin. Virallisen kotoutumisajan puitteissa järjestetyiltä kieli- ja kansalaistaitokursseilta on pois saoloja, koska naisten velvollisuus on huolehtia pienistä lapsista ja kodista. Kielitaito on usean vuodenkin jälkeen puutteellinen, koska naisilla ei ole sosiaalista ympäristöä, missä pitää yllä suomen tai ruotsin kieltä. Työttömyys on yleistä, koska kielitaito on huono. Monet maahanmuuttajanaiset syrjäytyvätkin omaan etniseen yhteisöönsä. Pari-, lähisuhde- ja kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy myös. Naisnäkökulma tulisikin ottaa kotouttamiskeskustelussa vahvemmin esille ensisijaisesti naisten ihmisarvon, väkivallan ja syrjäytymisen ehkäisyn takia, mutta myös yhtä lailla työllisyyskeskusteluun vedoten. Suomessa on maahanmuuttajanaisia, joiden työllistymisen esteenä ovat väkivallan, avun hakemisen ja kotoutumisen epäonnistumisen oravanpyörä. Näille haavoittuvassa asemassa oleville naisille apua ja tukea tarjoaa Monika-Naiset liitto ry, jonka palvelujen puoleen väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneet maahanmuuttajanaiset voivat kääntyä. Myös Turussa on toimittu pitkään maahanmuuttajanaisten hyväksi. Turun Naiskeskus tekee työtä erityisesti kunniakonfliktitilanteisiin joutuneiden tyttöjen ja naisten auttamiseksi. (Haastattelu 19, 2010; Monika-Naiset Liitto ry 2010a)

Kotouttamisprojekteja vai hyviä käytäntöjä?

Vaikuttaa siltä, että vain harvojen maahanmuuttajien kotoutumista edistävien projektien työtavat ovat sinällään jääneet elämään esimerkiksi kunnan tai kaupungin pysyvinä toimintoina. Esimerkkinä tästä on Helsingin maahanmuuttajien neuvontapiste, joka alkoi projektina vuonna 2000, mutta muuttui sosiaaliviraston pysyväksi toiminnoksi vuonna 2004 (Haastattelu 3, 2010). Useimmat kotouttamiseen liittyvät toiminnot toteutetaan EU:n sosiaali- integraatio- tai pakolaisrahaston sekä Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tuella. RAY myöntää hankkeille rahoituksen yleensä kolmeksi vuodeksi.

Hankkeina toteutettavassa kotouttamistyössä on sekä hyviä että huonoja puolia. Suomi on suuri maa ja hankkeita on paljon, joten päällekkäistä työtä varmasti tehdään. Toisaalta paikkakuntien välillä on eroja, joten jokaisen hankkeen voi sanoa olevan juuri tietylle paikkakunnalle soveltuva. Silti päällekkäistä työtä ja voimavarojen tuhlausta olisi hyvä välttää ja maahanmuuttajatyötä tekevien tulisi olla selvillä, missä kokeillaan tai käytetään erityyppisiä toimintamalleja. Kaikenkattavaa maahanmuuttajien kotouttamisprojektit yhteen kokoavaa tietopankkia ei ole olemassa, mutta esimerkiksi Väestöliitto on niitä koonnut osana työterveyslaitoksen Monikko -hanketta (Ruhanen & Martikainen 2006). Myös Sisäasiainministeriön (2010a ja 2010b) ALPO- ja MATTO -tukirakenteet kokoavat yhteen tietoa työperusteisen maahanmuuton ja alkuvaiheen ohjauspalveluiden parissa työskenteleville. ALPO on Suomeen muuttaneiden alkuvaiheen ohjaus ja osaamisen kehittäminen -tukirakenne, joka seuraa, tukee ja mallintaa alueellisen kehittämisen tuloksia yhteistyössä hankeverkoston asiantuntijoiden kanssa sekä kokoaa hyvät käytännöt ja kokemukset alkuvaiheen palvelumallin kehittämiseksi. MATTO – maahanmuutto-ohjelmien tukirakenne sen sijaan pyrkii luomaan projektien ja toimijoiden välille tiiviin yhteistyöverkoston. Tukirakenne jakaa verkostossa tietoa, antaa tukea, tarjoaa koulutusta ja kannustaa toimijoita. Lisäksi Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen INSITE Työperusteisen maahanmuuton tukihanke on suunniteltu vastaamaan koordinoinnin tarpeeseen työperusteisen maahanmuuton kentällä. Sen kohderyhmänä ovat Uudenmaan alueen työnantajat ja työperusteisesti maahan muuttavat henkilöt perheineen. Koska kysymyksessä on tukihanke, projektin keskeiset toimenpiteet kohdistuvat muiden projektien kartoitus- ja rekrytointiprosessien tukemiseen esimerkiksi viestinnän, yhteistapaamisten ja koulutustilaisuuksien keinoin. Tarkoituksena on tarjota kentän toimijoille foorumi yhteistyöverkoston luomiseksi. (INSITE 2010) Edellä mainitut tukirakenteet pyrkivät juuri siihen, mitä monet hanke- ja järjestötoimijat peräänkuuluttavat: jo kehitettyjen toimintamallien jakamiseen kaikkien toimijoiden kesken.

Kolmannen sektorin potentiaali

Maahanmuuton historia on Suomessa vielä varsin lyhyt eikä voida vielä olettaa, että maahanmuuton ongelmat, haasteet ja mahdollisuudet olisi jo kertaalleen käyty läpi. Vie aikansa, ennen kuin maahanmuuttaja- ja kotouttamistyötä tekevät tahot huomaavat olemassa olevat yhteistyön mahdollisuudet eri aluetasoilla. Viranomaistoimijoiden, kuten poliisin ja sosiaalityö sekä muiden ammattilaisten eri yhteiskunnan aloilla, tulisi nähdä kolmannen sektorin potentiaali ja näihin toimijoihin kertynyt kokemus ja asiantuntijuus maahanmuuttajatyössä. Yhteistyö voisi olla koordinoitumpaa, kuin mitä se tällä hetkellä on. Tässä suhteessa alueiden ja toimijoiden välillä tosin on eroja.

Tulevaisuudessa kotoutumista tukevat toiminnot, kuten neuvonta ja palveluohjaus, sosiaaliset matalan kynnyksen kohtaamispaikat sekä väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten auttamistyö ovat toivottavasti pysyvästi resursoituja toimintoja ja toimivat kuntien ja kaupunkien organisaatioiden rakenteissa. Ihanteellisessa tilanteessa maahanmuuttajat eivät ole enää vain asiakkaita, vaan aktiivisia ja luotettuja toimijoita poliisin ja sosiaaliviranomaisen rinnalla palvelemaan uusia maahan tulevia ja kotouttamispalveluita tarvitsevia henkilöitä.

Johtopäätökset

Maahanmuuttajien, jotka ovat ns. kolmansien maiden kansalaisia, määrä kasvaa Suomessa vuosi vuodelta. Yhteiskunta muuttuu yhä monikulttuurisemmaksi ja tämä näkyy myös viranomaistyössä. Esitetyt hyvät käytännöt osoittavat, että Suomessa on jo löydettävissä maahanmuuttajien, poliisin ja sosiaalityön välillä yhteistoimintaa. Alueelliset erot ovat kuitenkin yhteistyössä suuret. Maahanmuuttajia on sijoittunut hyvin paljon suuriin kaupunkeihin ja niissä on jo luotu yhteistyön malleja, jotka näkyvät esimerkiksi lähipoliisitoimintana, yhteisinä kulttuurintuntemuskoulutuksina poliisi- ja sosiaaliviranomaisille tai esimerkiksi siinä, että useilla poliisilaitoksilla on sosiaalityöntekijä muun muassa päivystysluontoisesti. Tällöin yhteistyötä tehdään erityisesti lastensuojeluasioissa sekä ennaltaehkäisevästi että tapauskohtaisesti. Lisäksi on perustettu maahanmuuttajien neuvontapisteitä, joissa maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä on aktiivinen rooli olla auttamassa neuvojina muita maahanmuuttajia, jopa heidän omalla kielellään. Tämä onkin tärkeää, että maahanmuuttajat nähdään arvokkaana inhimillisenä pääomana auttamassa muita maahanmuuttajia kotoutumaan Suomeen – joidenkin kohdalla

kulttuuriltaan hyvin erilaiseen maahan kuin mitä lähtömaa on ollut. Jokainen maahanmuuttaja on asiakkaana yksilö omine erityistarpeineen.

Maahanmuuttajia on sijoittunut tänä päivänä jo kaikkiin Suomen kuntiin ja maamme eri aluetasoilla kohdataan maahanmuuttajia asiakkaina. Kotouttamistyötä tekevät monet eri viranomaiset ja maahanmuuttajien onnistunut kotoutuminen vaatiikin viranomaisten välistä yhteistyötä. Yksilö hyötyy asiakasprosessien tehostumisesta ja ongelmien kokonaisvaltaisemmasta käsittelystä. Yhteistyötä voi kuitenkin hankaloittaa viranomaisia koskevat salassapitosäännökset (Lumio et al. 2010). Poliisin ja sosiaalityön välinen yhteistyö riippuu pitkälti kunnista ja myös muun muassa niiden taloudellisista resursseista. Toivomuksena on, että jokaiselle poliisilaitokselle saataisiin sosiaalityöntekijä vähintään päivystysluontoisesti, jos se ei ole mahdollista kokoaikaisesti. Suomessa on kuntia, missä on jo kokoaikainen sosiaalityöntekijä poliisilaitoksella. Kokemukset ovat olleet hyvät ja tätä mallia olisi tärkeä levittää eri alueille. Molemmilla viranomaisilla on omat toimenkuvansa, mutta ne voivat myös täydentää toisiaan, kun asioita pyritään ratkaisemaan kokonaisuutena (Holm 2010).

Maahanmuuttajien, poliisin ja sosiaaliviranomaisen yhteistyö on tärkeää ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Viranomaispuolella on myös jo joitakin maahanmuuttajataustaisia poliiseja ja sosiaalityöntekijöitä, joilla on kulttuurintuntemusta, mistä on hyötyä maahanmuuttajatyössä. Myös maahanmuuttajayhteisöissä on olemassa yhdyshenkilöitä, jotka toimivat ns. kulttuuritulkkeina. Heillä on myös tärkeä rooli siinä, että näin saadaan synnytettyä luottamusta viranomaisiin maahanmuuttajien keskuudessa. Yksilöillä voi olla hyvin erilaisia kokemuksia esimerkiksi poliisista lähtömaassaan ja tämä voi aluksi vaikuttaa myös käsityksiin suomalaisesta poliisista (Egharevba 2009, 17–18).

Kolmas sektori viranomaisten ohella on arvokas toimija auttamaan maahanmuuttajia kotoutumisessa Suomeen. Yhteistyö järjestöjen ja viranomaisten välillä on monin paikoin toimivaa, mutta kehitettävää myös löytyy. Järjestötoimijoiden mukaan viranomaiset voisivat tehdä tapauskohtaisesti tiiviimpää yhteistyötä järjestöjen kanssa sekä hyödyntää enemmän järjestöillä olevaa tietoa ja tuntemusta yksittäisistä asiakkaista (ks. Lumio et al. 2010).

Lähteet

Haastattelut

- Haastattelu 1 (2010). Johtava sosiaalityöntekijä, maahanmuuttoyksikkö, sosiaalivirasto, Helsingin kaupunki. 18.2.2010. Helsinki.
- Haastattelu 2 (2010). Projektityöntekijät (2), MAHKU -projekti (Maahanmuuttajien henkilökohtainen palveluohjaus), Turun NMKY. 28.5.2010. Turku
- Haastattelu 3 (2010). Johtaja, maahanmuuttajien neuvontapiste, sosiaalivirasto (nykyään henkilöstökeskus) ja Itäkeskuksen poliisiaseman sosiaalityöntekijä, Itäinen poliisipiiri, Helsingin poliisilaitos. 17.2.2010. Helsinki.
- Haastattelu 4 (2010). Projektipäällikkö, Juuret ja Siivet - maahanmuuttajat aktiiviseksi osaksi kainuulaista yhteiskuntaa -projekti, Mannerheimin lastensuojeluliiton Kainuun piiri. 8.6.2010. Kajaani.
- Haastattelu 5 (2010). Maahanmuuttotyön koordinaattori, henkilöstökeskus, Helsingin kaupunki. 11.2.2010. Helsinki.
- Haastattelu 6 (2010). Johtava pakolaissihteeri, ryhmäkoti, Suomen Punaisen Ristin Turun vastaanottokeskus. 13.4.2010. Turku.
- Haastattelu 7 (2010). Sosiaalityöntekijä. Aikuissosiaalityön yksikkö, Raision kaupunki. 25.3.2010. Raisio.
- Haastattelu 8 (2010). Vastaava ohjaaja, EHJÄ ry, Raision toimipiste. 25.3.2010. Raisio.
- Haastattelu 9 (2010). Ryhmänjohtaja, ulkomaalaistutkinta, Varsinais-Suomen poliisilaitos. 7.4.2010. Turku.
- Haastattelu 10 (2010). Kehittämispäällikkö, Monika-Naiset liitto ry. 5.5.2010. Helsinki.
- Haastattelu 11 (2010). Projektityöntekijät (3), Kitke! -projekti, Ihmisoikeusliitto. 5.5.2010. Helsinki.
- Haastattelu 12 (2010). Yksikön johtaja, Naistari, Setlementti Naapuri. 3.6.2010. Puhelinhaastattelu. Turku.
- Haastattelu 13 (2010). Konstaapeli, Kajaanin pääpoliisiasema, Kainuun poliisilaitos. 8.6.2010. Kajaani.
- Haastattelu 14 (2010). Työntekijä, Kajaanin Voimavarakeskus, Monika-Naiset Liitto ry. 9.6.2010. Kajaani.
- Haastattelu 15 (2010). Vanhempi konstaapeli, Varissuon lähipoliisi, Varsinais-Suomen poliisilaitos. 7.5.2010. Turku.
- Haastattelu 16 (2010). Ylikonstaapeli, Tampereen lähipoliisiryhmän ryhmänjohtaja ja vanhempi konstaapeli, Hervannan lähipoliisi, Pirkanmaan poliisilaitos. 26.5.2010. Tampere.
- Haastattelu 17 (2010). Vanhempi konstaapeli, lähipoliisi, eteläinen poliisipiiri, Helsingin poliisilaitos. 17.2.2010. Helsinki.
- Haastattelu 18 (2010). Maahanmuuttajaperheiden sosiaaliohjaaja, perheiden palvelut, sosiaalivirasto, Helsingin kaupunki. 11.2.2010. Helsinki.
- Haastattelu 19 (2010). Toiminnanjohtaja, Turun Naiskeskus. 28.5.2010. Turku.

Kirjallisuus ja internet-lähteet

- Alitolppa-Niitamo, A. (2005). Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., I. Söderling & S. Fågel (toim.): Olemme muutta-

- neet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin, 37–52. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos ja Kotipuu. Helsinki.
- Egharevba, S. (2009). Immigrant's relations with the police in Finland: A Lamarckism or a self-induced exercise. Institute of Migration, Siirtolaisuus-Migration 2/2009, 13–24. http://www.migrationinstitute.fi/art/pdf/SM_2009_2.pdf Referred 10.11.2010.
- EHJÄ ry (2010). EHJÄ ry. <http://www.ehja.fi/>. Viitattu 18.8.2010.
- European Migration Network (2009). Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa. Maahanmuuttovirasto. <http://emn.sarenet.es/Downloads/download.do;jsessionid=6EE3D3290DCE864CCDC3439B59B3B4D9?fileID=758>. Viitattu 16.8.2010.
- Hankonen, J. (1994). Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentumisessa 1960-luvulla. 539 s. Tampereen teknillinen korkeakoulu, arkkitehtuurin osasto. Otatieto Oy, Tampere.
- Heikkilä, E., M. Pikkarainen & S. Wilkman (2008). Poliisi ja maahanmuuttajat Turussa tänään. Teoksessa Tanner, Arno (toim.): Poliisi ja maahanmuuttajat – Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta, 120–141. Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 67/2008. Tampere.
- Helander, V. & H. Laaksonen (1999). Suomalainen kolmas sektori: Rakenteellinen erittely ja kansainvälinen vertailu. 88 s. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Hakapaino, Helsinki.
- Helsingin kaupunki (2009). Monimuotoisuus ja maahanmuutto. Maahanmuutto-osasto, Henkilöstökeskus, Helsingin kaupunki. 2. painos. http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/3fd2a7804f9c32c5b5fab7a4cf6ee88a/monimuotoisuus+ja+maahanmuutto_fontit+upotettu_uusi+painos.pdf?MOD=AJPERES Viitattu 31.8.2010.
- Holm, P. (2010). Kommentit Suomen IPS kappaleeseen. 21.10.2010.
- Hänninen, K. (2007). Palveluohjaus. Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. STAKES:n raportteja 20/2007. 66 s. Valopaino, Helsinki.
- Ihmisoikeusliitto (2010). Kitke! ehkäisee kunniaan liittyvää väkivaltaa. <http://www.ihmisoikeusliitto.fi/index.php/toiminta/kitke>. Viitattu 16.8.2010
- INSITE - Työperusteisen maahanmuuton tukihanke (2010). <http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=17064&area=7651>. Viitattu 18.8.2010.
- Jokinen, P. (2006). Tuloksia poliisin ja sosiaali- sekä koulutoimen yhteistyöllä. <http://www.terveys2015.fi/08062006/PetriJokinen.pdf>. Viitattu 11.8.2010.
- Jokisaari, S. (2006). Kotouttamislain merkitys kotoutumisessa maahanmuuttajan näkökulmasta. Siirtolaisuusinstituutti, Web Reports 18. 217 s. <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports18.pdf>. Viitattu 10.8.2010.
- Kangasluoma, L. (2007). Vastaanottokeskus – odotushuone sulkeutuu. Aamulehti, Sunnuntai, 20.7.2007. http://www.aamulehti.fi/sunnuntai/teema/asiat_paajutut/5288924.shtml. Viitattu 18.8.2010.
- Kangasniemi, T. (2009). Turun lähikunnat ottavat nihkeästi pakolaisia. Turkulainen. <http://www.turkulainen.fi/Uutiset/Paikallisuutiset/Paivan-puheenaihe/Turun-lahikunnat-ottavat-nihkeasti-pakolaisia>. 10.8.2010.
- Kiuru, B. (2008). Workshop 3 raportti. Tosiasiallinen perhe-elämä vai lumeavioliitto – Avataan yhdessä ulkomaalaislain säännöksiä. Teoksessa Heikkilä, E. (toim.): Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Vuoden 2007 seminaariraportti, Siirtolaisuusinstituutti, Web Reports 32, 43–46. <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports32.pdf>. Viitattu 17.8.2010.
- Kokko, K. (2002). Maahanmuuttajien Suomen sisäinen muuttoliike. Tapaustutkimuksena Turku. Turun yliopisto, Maantieteen laitos, Pro gradu -tutkielma. Turku. http://www.migrationinstitute.fi/pdf/Karoliina_Kokko.pdf Viitattu 17.8.2010.

- Kultalahti, O. & M. Närhi (1998). Hervanta ja tulevaisuus 1998. Tampereen kaupunginosan, Hervannan 25-vuotisjulkaisu. 95 s. Kehitysyhtiö Elävä Hervanta, Tampere.
- Kyllönen-Saarnio, E. & R. Nurmi (2005). Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:15. 113 s. Yliopistopaino, Helsinki.
- Laki 1215/2005 maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2005/20050200.pdf>. Viitattu 11.8.2010.
- Lumio, M., R. Susi, E. Heikkilä & S.-M. Kuoppamäki (2010). Muuttuvan viranomaisyhteistyön moninaiset haasteet: kolme tapaustutkimusta. Artikkelikäsikirjoitus.
- Maahanmuuttovirasto (2010). Turvapaikka- ja pakolaistilastot. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>. Viitattu 3.7.2010.
- Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry (2006). Juuret ja Siivet -hanke. http://kainuunpiiri.mll.fi/toiminta/juuret_ja_siivet-hanke/. Viitattu 18.8.2010.
- Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri ry (2010). Amoral -hanke 2007–2010. http://uudenmaanpiiri.mll.fi/toiminta/amoral-hanke_2007-2010/. Viitattu 17.8.2010.
- Monika-Naiset liitto ry (2010a). Naiset maahanmuuttajina Suomessa. http://www.monikanaiset.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=79&Itemid=105. Viitattu 17.8.2010.
- Monika-Naiset liitto ry (2010b). Monikulttuuristen naisjärjestöjen kattojärjestö <http://www.monikanaiset.fi/>. Viitattu 17.8.2010.
- Monika-Naiset liitto ry (2010c). Tehokasta apua, tukea ja toimintaa maahanmuuttajaisille. http://www.monikanaiset.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=89&Itemid=86. Viitattu 17.8.2010.
- Monika-Naiset liitto ry (2010d). Hyvinvointia, kansalaistoimintaa ja vaikuttamista. http://www.monikanaiset.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=99&Itemid=81. Viitattu 17.8.2010.
- Myllymäki, L. (2008). Turun seutukunnassa ja Vakka-Suomessa vitivalkoisia kuntia. Vakka-Suomen Sanomat. <http://www.vakkass.fi/uutinen.phtml?id=1832>. 10.8.2010.
- Naistari (2010). Naistari. <http://www.naistari.fi/>. Viitattu 17.8.2010.
- Pikkarainen, M. & S. Wilkman (2008). Pakolaisten asuminen ja palvelut. Omaan kotiin – hankkeen tutkimusraportti. Siirtolaisuusinstituutti, Web Reports 36. 42 s. <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports36.pdf>. Viitattu 12.8.2010.
- Raision kaupunki (2008). Tassa mina olen. Opas kuntien maahanmuuttotyötä tekeville.
- Repo, T. (2008). Hervannan aluetyöryhmä 1981–2006. Viranomaistoimintaa ja yhteistyötä alueen ehdoilla. Hervannan aluetyöryhmä 25 vuotta. 114 s. Tampereen kaupunki. Eräsalon kirjapaino, Tampere.
- Ruhanen, M. & T. Martikainen (2006). Maahanmuuttajaprojektit: Hankkeet ja hyvät käytännöt. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 22/2006. 77 s. <http://vaestoliitto.fi/bin.directo.fi/@Bin/a1ce7b9ea3cf829a057603d40eb89fd3/1284368829/application/pdf/491241/Maahanmuuttajaprojektit.pdf>. Viitattu 13.9.2010.
- Sedig, M. (1996). Vireä Varissuo – 20 vuotta lähiöasumista. 31 s. Varissuon Huolto Oy. Loimaan kirjapaino, Turku.
- Sisäasiainministeriö (2007). Lähipoliisitoiminnan strategia. Lähipoliisitoiminnan ja turvallisuusyhteistyön kehittämisen strategiset linjaukset ja tavoitteet. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 1/2007. Sisäasiainministeriö, poliisiosasto. 27 s. [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/EC70AF80DB717629C225726B-003EAEA8/\\$file/1-2007.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/EC70AF80DB717629C225726B-003EAEA8/$file/1-2007.pdf). Viitattu 1.11.2010.

- Sisäasiainministeriö (2008). Turvallinen elämä jokaiselle. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 8.5.2008. Sisäasiainministeriön julkaisuja 16/2008. [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/B8F9A84FFC647E4EC225747100402897/\\$file/162008.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/B8F9A84FFC647E4EC225747100402897/$file/162008.pdf). Viitattu 13.9.2010.
- Sisäasiainministeriö (2010a). Alpo. Alkuvaiheen polku Suomessa. <http://www.intermin.fi/alpo>. Viitattu 17.8.2010.
- Sisäasiainministeriö (2010b). Matto. Maahanmuutto-ohjelmien tukirakenne. <http://www.intermin.fi/matto>. Viitattu 17.8.2010.
- Sondip ry (2010a). Lyhyt kuvaus. <http://www.sondip.com/index.htm>. Viitattu 26.10.2010.
- Sondip ry (2010b). Makosa -projekti. <http://www.sondip.com/makosa.htm>. Viitattu 26.10.2010.
- Tampereen kaupunki (2010). Tampereen väestö 31.12.2009. Tilastokeskuksen väestötiedot ikäryhmittäin ja osa-alueittain. http://www.tampere.fi/material/attachments/v/5pWGpxR3Z/Tampereen_vaesto_2010TK.pdf. Viitattu 26.10.2010.
- Tiainen, A. (2010). Naisjärjestöllä ei todisteita ”kunniamurhista”. Helsingin Sanomat 30.7.2010, A 10.
- Tilastokeskus (2010). Väestörakenne. http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp. Viitattu 18.8.2010.
- Turun ensi- ja turvakoti ry (2010). Perheryhmäkoti. <http://www.turunensijaturvakotiry.fi/index.asp?sivu=perheryhmakoti>. Viitattu 13.8.2010.
- Turun kaupunki (2001). Itä-Turku tilastoina. Erytistarkastelussa Varissuo, Lauste ja Halinen. Itä-Turku-julkaisut nro 4. Urban-yksikkö ja Linkki-projekti, Viestintäkeskus, Turun kaupunki. <http://www05.turku.fi/urban/files/alueanalyysi.pdf>. Viitattu 18.8.2010.
- Turun kaupunki (2010a). Maahanmuuttajien palveluohjaus PALO –hanke. <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=17443&culture=fi-FI&contentlan=1>. Viitattu 18.8.2010.
- Turun kaupunki (2010b). Testori. <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=150821>. Viitattu 12.7.2010.
- Turun kaupunki (2010c). Ohjuri. <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=150823>. Viitattu 12.7.2010.
- Turun kaupunki (2010d). Väestö iän ja kielen mukaan alueittain 31.12.2009. Turun kaupungin tilastollinen vuosikirja. <http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=111044&GUID=%7BA5E83BE8-6647-4EB1-9304-6514441FBFC0%7D>. Viitattu 13.9.2010.
- Turun NMKY (2010a). Mitä MAHKU on? <http://www.tunmky.fi/sosiaalitoiminta/www/page.php?id=13>. Viitattu 13.8.2010
- Turun NMKY (2010b). MAHKU –projekti. Maahanmuuttajien henkilökohtainen palveluohjaus. <http://www.tunmky.fi/sosiaalitoiminta/www/att.php?id=107>. Viitattu 13.8.2010
- Vilkama, K. (2006). Asuntopolitiikka ja vieraskielisen väestön alueellinen keskittyminen Helsingissä vuosina 1992–2005. Helsingin yliopisto, maantieteen laitos, pro gradu -tutkielma. Helsinki. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/2803/asuntopo.pdf?sequence=1>. Viitattu 13.9.2010.
- Vänttinen, L. (2008). Kunniaan liittyvä väkivalta viranomaisten silmin: Kokemuksia ja käsityksiä asiakkaiden kohtaamasta kunniaväkivallasta. Amoral -hanke, MLL:n Uudenmaan piiri ry. http://uudenmaanpiiri.mll.fi/@Bin/134177/KUNNIAAN+LIITTYVÄ+VÄKIVALTA+VIRANOMAISTEN+SILMIN_Amoral_selvitys2008.pdf. Viitattu 13.9.2010.